

Kerkenbeleidsplan Herk-de-Stad

Dit plan is een initiatief van:

Lokaal bestuur Herk-de-Stad

Centraal Kerkbestuur Herk-de-Stad

Pastorale Eenheid heilige Maria Amandina Herk-de-Stad

Kerkfabrieken van:

- Onze-Lieve-Vrouw-Geboortekerk in Berbroek
- Onze-Lieve-Vrouw-Geboortekerk in Donk
- Sint-Martinuskerk in Herk-de-Stad
- Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt Ontvangenkerk in Schakkebroek
- Sint-Jan Baptistkerk in Schulen

PARCUM

PE H Maria Amandina HdS

Inhoud

Situatieschets Herk-de-Stad	1
Algemeen traject kerkenbeleidsplan 2020-2021	1
Pastorale aandachtspunten	2
1. Situering kerkgebouwen:	3
2. Fiches per kerkgebouw	4
2.1 Sint-Jan-de-Doperkerk, Schulen	4
2.1.1. Identificatie	5
2.1.2. Beschrijving	5
2.1.3 Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving.....	13
2.1.4 Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	14
2.2 Onze-Lieve-Vrouw-Geboortekerk, Donk	15
2.2.1. Identificatie	16
2.2.2 Beschrijving	16
2.2.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving.....	26
2.2.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	27
2.3. Sint-Martinuskerk, Herk-de-Stad	28
2.3.1 Identificatie	29
2.3.2. Beschrijving	29
2.3.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving.....	36
2.3.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	37
2.4 Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt Ontvangenkerk, Schakkebroek.....	38
2.4.1 Identificatie	39
2.4.2. Beschrijving	39
2.4.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving.....	49
2.4.4. Beschrijving van het actuele gebruik en de actuele functie	50
2.5. Onze-Lieve-Vrouw Geboortekerk, Berbroek.....	51
2.5.1. Identificatie	52
2.5.2. Beschrijving	52
2.5.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving.....	57
2.5.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	58
3. Naar een toekomstvisie	59
3.1. Sint-Jan-de-Doperkerk, Schulen	59
3.2. Onze-Lieve-Vrouw-Geboortekerk, Donk	59
3.3. Sint-Martinuskerk, Herk-de-Stad	59

3.4. Onze-Lieve-Vrouw-Onbevlekt Ontvangen kerk, Schakkebroek.....	60
3.5. Onze-Lieve-Vrouw-Geboortekerk, Berbroek.....	61
3.6. Samenvatting visie en plan van aanpak	62
4. Lijst met figuren	63

Situatieschets Herk-de-Stad

Welke toekomst hebben we voor ogen voor de parochiekerken van Herk-de-Stad, Berbroek, Schakkebroek, Donk en Schulen? Over die vraag bogen zich de laatste twee jaren de Stad Herk-de-Stad, de Pastorale Eenheid heilige Maria Amandina, het Centraal Kerkbestuur en de kerkfabrieken, samen met betrokken burgers. Naast vergaderingen met een algemene stuurgroep met vertegenwoordigers van het Stadsbestuur, ambtenaren, kerkfabrieken, het Centraal Kerkbestuur en de Pastorale ploeg werd het bredere publiek betrokken via het invullen van enquêtes, een presentatie in de Markthallen, verschillende één-op-één gesprekken, online sessies, voorstellen op panelen en artikels in het magazine *3540* en *Kerk & Leven*. Een reeks ideeën ligt nu op tafel voor de kerken van Groot-Herk, maar die moeten nog aangevuld, verfijnd en verder uitgewerkt worden. Dit kerkenbeleidsplan is hiervoor een vertrekpunt. Het Stadsbestuur wil samen met de Pastorale eenheid en het Centraal Kerkbestuur dat het kerkenbeleidsplan een breed gedragen plan wordt. De coronaomstandigheden lieten niet toe over deze toekomstvraag uitgebreid met velen rond de tafel te zitten. Het Stadsbestuur wilde dan ook de kans geven aan de burgers van Groot-Herk om zich verder over de toekomstvisie op het kerkgebouw van hun dorp uit te spreken en meteen ook de noden en wensen over de ruimere dorpskern mee te geven. In het voorjaar van 2022 vonden in dat verband in de kerkdorpen Berbroek en Schakkebroek zogenaamde ‘dorpstafels’ plaats (zie appendix). Die lieten toe om met de bewoners langer in gesprek te gaan.

Dit document geeft een korte samenvatting van het traject en de ideeën en vragen per kerkgebouw/deeldorp. Vervolgens geeft het aan welke (mogelijke) gevolgen het bredere participatietraject over de dorpskernen in 2022, onder begeleiding van de UHasselt, heeft voor de betrokken parochiekerken (zie appendix).

Belangrijk om te vermelden is dat dit kerkenbeleidsplan een update is van een ouder kerkenbeleidsplan (september 2017). Dit document bevat eerst een situering van de vijf kerkgebouwen en dan een fiche per kerkgebouw (met daarin de identificatie van het gebouw, een beschrijving van het gebouw, de situering ervan in de ruimtelijke omgeving en een beschrijving van het actuele gebruik). Vervolgens beschrijft dit document de visie op de toekomst van de vijf parochiekerken en gaat het in op een plan van aanpak voor de komende periode. Hieronder lijst de tekst de diverse activiteiten op die plaatsvonden ter voorbereiding van het kerkenbeleidsplan en daarna volgen enkele pastorale uitgangspunten.

Algemeen traject kerkenbeleidsplan 2020-2021

- Opstart traject met afgevaardigden kerkfabrieken en gemeente: zomer 2020
- Ontmoeting met de kerkfabrieken: eind augustus 2020
- 1e werkgroep kerkgebouwen: 11 september 2020
- Infoavond grote publiek: 22 september 2020
- Plaatsbezoeken aan de 5 kerken: september 2020
- Studiewerk en één-op-één gesprekken per dorp/kerk: najaar 2020 – voorjaar 2021

- Participatiemomenten per kerk werden wegens corona afgelast
- Online enquête en verschillende één-op-één gesprekken: najaar 2020 – januari 2021
- 2e werkgroep kerkgebouwen: 26 februari 2021 > bespreking aantal ideeën per kerk
- Plaksessies in en rond de kerken (voorzien voor het weekend van 11 april 2021) werden gecancelld
- Consultatie raden (vb. Sportraad 10/12, jeugdraad 18/1, etc.)
- Tweede online enquête en panelen in de kerken: maart-mei 2021
- Bredere online publiekssessie: 4 mei 2021
- Analyse financiële haalbaarheid (ADVISERS) en gesprekken pastorale ploeg: juni 2021
- Samenvattende werkgroep kerkgebouwen: 16 juli 2021
- Afwerken grote lijnen eindrapport kerkenbeleidsplan: najaar 2021
- Infoavond einde traject > opstart dynamiek: voorjaar 2022
- Dorpstafel Berbroek: 13 mei 2022
- Dorpstafel Schakkebroek: 20 mei 2022
- Afwerken kerkenbeleidsplan, inclusief de strategie die deels gebaseerd is op de resultaten van de dorpstafels: zomer 2022

Pastorale aandachtspunten

Ere-deken August Coppejans bedient tijdens het schrijven van dit document de kerken van groot-Herk, maar gaat in september 2022 op pensioen. Bijgevolg denkt de pastorale eenheid heilige Maria Amandina, het samenwerkingsverband tussen de huidige vijf parochies, na over de toekomstige invulling van de pastoraal in de gemeente. Sowieso denkt de pastorale eenheid na over de toekomstige gezamenlijke pastorale aanpak – met lokale accenten – van liturgie, diaconie, evangelisatie, catechese en het tijdelijke. Op dit moment vindt elk weekend nog een viering plaats in de centrumkerk van Herk-de-Stad, de Sint-Martinuskerk. In de andere kerken wordt om de twee weken eucharistie gevierd.

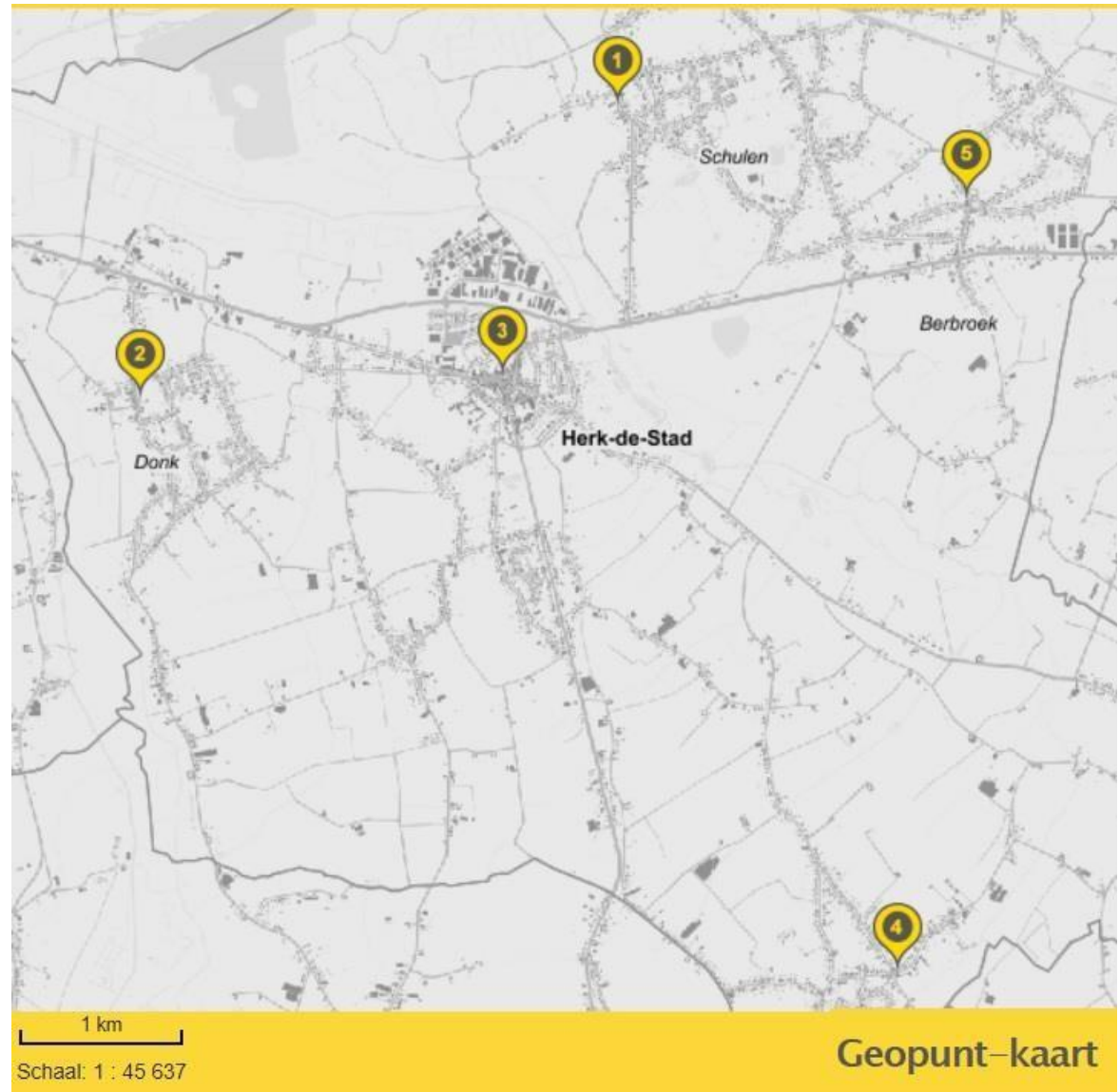
Intensere samenwerking binnen de pastorale eenheid is een tendens die overal in het Bisdom Hasselt en elders in Vlaanderen plaatsvindt. Voorlopig blijven de diensten voorzien in alle kerken, mogelijk in combinatie met een passende nevenbestemming. De pastorale eenheid overlegt hierover momenteel met haar parochianen. Voor elk van de kerkdorpen wordt nu reeds aangehaald dat in de kerken nog eucharistievieringen, gebedsdiensten, doopsels, eerste communie, huwelijken, begrafenissen, etc. moeten en kunnen doorgaan. De pastorale eenheid benadrukt dat muziek, orgelspel en zang kunnen plaatsvinden in de kerken: zanglessen in de kerk, muziekschool, gebruik maken van het orgel, ... Alle projecten die passen in een religieus kader kunnen en mogen op dit moment reeds plaatsvinden in de Herkse kerken, telkens in overleg met de kerkfabriek.

Vanaf het najaar van 2022 bedient EH Tony Vandekerckhof de parochiekerken van Herk-de-Stad. Hij wordt pastoor-moderator van drie pastorale eenheden (naast Herk-de-Stad ook Lummen en Halen) en zal daarin worden bijgestaan door pastoor Raymond Jahae OMI.

1. Situering kerkgebouwen:

De vijf parochiekerken bevinden zich allemaal op het grondgebied van Herk-de-Stad (3540).

1. Sint-Jan-de-Doperkerk, Kiezelweg z.n. (78), 3540, Schulen.
2. Onze-Lieve-Vrouw-Geboortekerk, Dorpstraat 8, 3540, Donk.
3. Sint-Martinuskerk, Markt z.n., 3540, Herk-de-Stad.
4. Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt Ontvangenkerk, Amandinaweg z.n., 3540, Schakkebroek.
5. Onze-Lieve-Vrouw-Geboortekerk, Grotestraat 82, 3540, Berbroek.

Figuur 1: Overzichtskartaal kerkgebouwen

2. Fiches per kerkgebouw

2.1 Sint-Jan-de-Doperkerk, Schulen

2.1.1. Identificatie

Naam: Sint-Jan-de-Doperkerk

Geografische ligging:

- Kiezelweg z.n. (78), 3540, Schulen (Herk-de-Stad)
- Provincie: Limburg

Plaats in de kerkelijke structuur:

- Bisdom: Hasselt
- Dekenaat: Hasselt
- Parochie: Schulen

Eigenaar: Kerkfabriek Sint-Jan Baptist Schulen

Bescherming(en): Is aangeduid als **vastgesteld bouwkundig erfgoed**. Deze vaststelling is geldig sinds 01/02/2018. ¹ De kerk is niet beschermd.

2.1.2. Beschrijving

2.1.2.1 Cultuurhistorische waarde

De oorspronkelijke parochiekerk werd vermoedelijk in de 15^e eeuw gebouwd, maar werd door haar erbarmelijke staat in 1938 gesloopt. Gedurende het pastoraat van Willem Theelen werden plannen gemaakt om de kerk ingrijpend te herstellen, want aan de bouw van een nieuwe kerk durfde men niet te denken. Zijn opvolger – pastoor Mathieu Heeser – zag echter in dat de bouw van een nieuwe kerk de enige doortastende oplossing was. De oude kerk stond namelijk op een moerasachtige ondergrond, waardoor de omliggende graven vaak wegzakten. Heeser wilde daarom de nieuwe kerk op een hogere en drogere plaats bouwen. ²

Figuur 2: Achteraanzicht toren oude kerk voor de brand (1949)

Figuur 3: Vooraanzicht toren oude kerk voor de brand (1949)

¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021: Parochiekerk Sint-Jan de Doper naar ontwerp van J. Dere [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/22470> (Geraadpleegd op 08-11-2021).

² Vanhees Rudo (z.d.) *Oude Toren van Schulen*. Geraadpleegd via: <https://www.herk-de-stad.be/over-herk-de-stad/erfgoedinventaris/schulen/gebouwen/oude-toren-van-schulen>.

Op 19 november 1937 vond de aanbesteding van de nieuwe en tevens huidige kerk plaats. Begin 1938 startte men met de afbraak van de oude kerk, waarvan vandaag alleen nog de toren zonder spits een restant is. De torenspits brandde namelijk in 1957 af. Naar een ontwerp van de architect J. Dere werd de huidige kerk grotendeels uit baksteen opgetrokken. De breuksteen van de oude kerk werd in de plint en de omlijstingen van de spitsboogvensters verwerkt.

Het is een kruiskerk met vierkante zuidwesttoren rechts van het portaal met spitsboogarcade. Verder telt het schip drie traveeën en de transeptarm één. Het koor telt er drie en heeft een vlakke sluiting. De overwelfing werd gecreëerd door middel van een bakstenen spitsstongewelf op bakstenen ribben onder het leien zadeldak.

Roerend en onroerend meubilair:

Het doopvont dateert uit de 16de eeuw en is 79 cm hoog. De kuip is 67 cm breed. De biechtstoel dateert uit het midden van de 18^e eeuw en is in een rococostijl vervaardigd. De door in 1719 Gerard Jans geschonken preekstoel dateert eveneens uit de 18de eeuw.

Orgel:

Het huidige pijpenorgel werd door de firma Verschuieren uit Tongeren gebouwd en tijdens het pastoraat van pastoor Martens (1950-1966) geplaatst.

Klokken:

De kerk bezit drie klokken (de derde werd geplaatst op 25 juni 1967 ter gelegenheid van de viering van de honderdjarige Maria Vanderheyden-Geerdens).

Beelden:

De kerk is in het bezit van een aantal houten heiligenbeelden afkomstig uit de oude kerk. In 1998 nam de kerk het initiatief om de beelden te laten restaureren of conserveren. Die behandeling werd uitgevoerd door het Koninklijk Instituut Voor Kunstpatrimonium (KIK) met steun van de provincie Limburg en gemeentebestuur Herk-de-Stad. Hieronder volgt een overzicht van enkele beelden:

- Heilige Lucia: begin 16^e eeuw
- Johannes de Doper: 1320-1330
- Heilige Alphonsus van Liguori: Schulen, ca. 1800
- Heilige Engelbewaarder: 1691-1700
- Heilige Rochus van Montpellier: 1691-1700
- Heilige Donatus: 1702
- Reliekbeeld met schedel, het KIK onderzocht het beeld en zijn inhoud en weidde er een publicatie aan.
- Sint-Joris te paard: 17^e eeuw, 150x147x60 cm. Beeld op wielen. Was oorspronkelijk een processiebeeld.
- Christus aan het Kruisbeeld: Afkomstig uit de oude kerk.

Figuur 4: Sint-Joris te paard, Sint-Jan-de-doperkerk, Schulen. Foto: LW, Het Nieuwsblad.

Schilderijen:

- Calvarie met Maria Magdalena: 17e eeuw.
- Kruisweg met 14 staties: Schilder Leon Pringels.

2.1.2.2. Architecturale mogelijkheden

De kerk bestaat uit één grote ruimte met twee transepten een koorgedeelte. Er is een sacristie aan de zuidzijde en een hulpsacristie aan de noordzijde. Het oorspronkelijk open oksaal werd door middel van een glazen wand van het schip gescheiden. Het klavier van het orgel werd naar de gelijkvloers verplaatst. Het oksaal wordt als vergaderruimte in gebruik genomen.

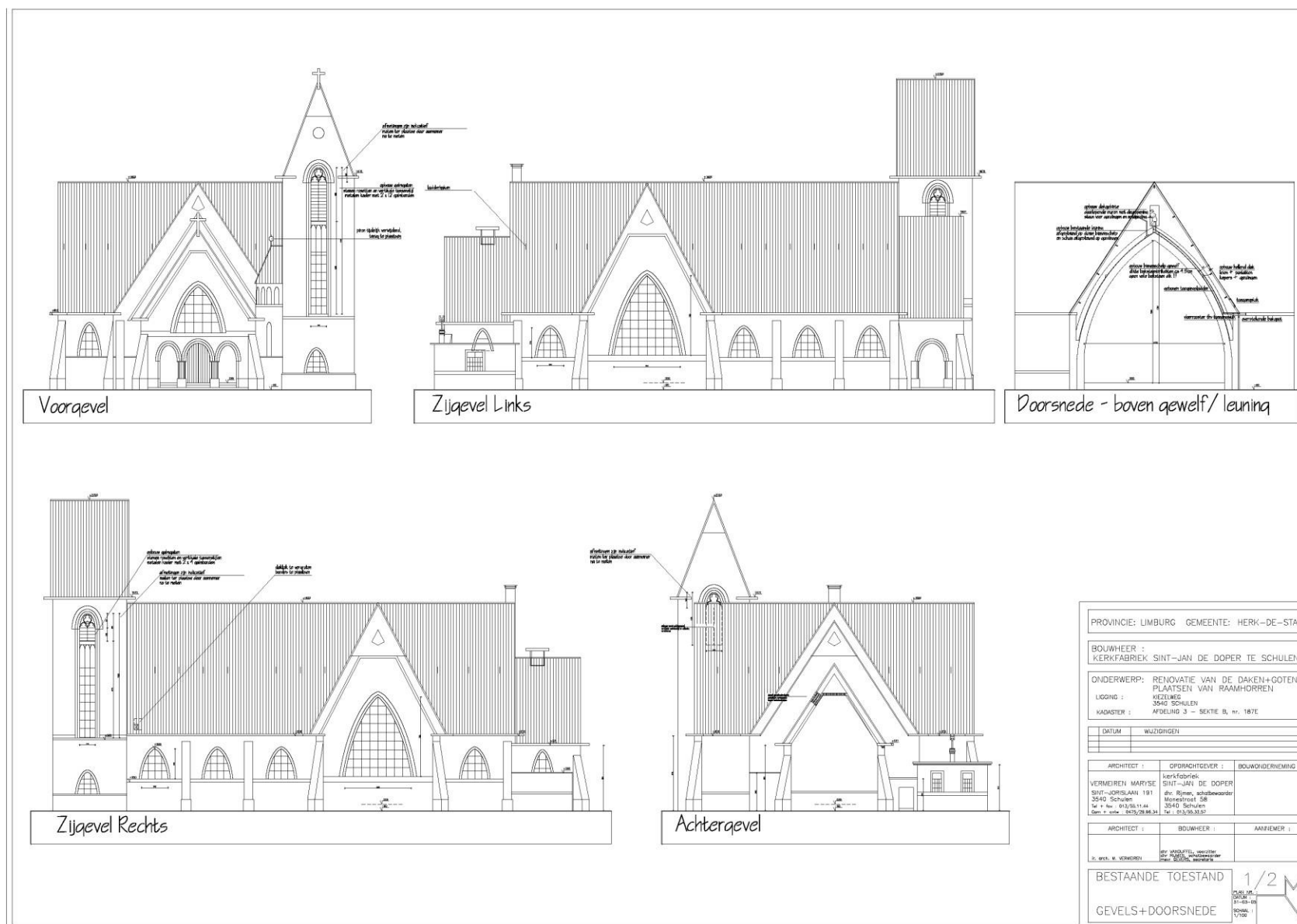
In de sacristie bevindt zich een toilet, voor het overige zijn er geen sanitaire voorzieningen in de kerk. Gasstralers verwarmen het kerkschip.

De kerk is toegankelijk voor rolstoelgebruikers.

Achteraan (onder de toren) is er een winterkapel. Die wordt enkel gebruikt bij begrafenissen, om begroetingen te laten plaatsvinden.

Het kerschip, zonder zijbeuken en dus zonder kolommen, is erg breed. Daardoor biedt het allerhande mogelijkheden. Door relatief laaggeplaatste ramen echter voelt de ruimte vrij gedrongen aan, ietwat vergelijkbaar met de mijnkathedralen van architect Lacoste (in Zwartberg en Beringen, al is het kerschip in Schulen beduidend kleiner, maar nog altijd ruim). De viering is door de grote ramen in de transepten heel licht en geeft een open gevoel. Het koorgedeelte is eerder donker. Vooral de viering nodigt daarom uit tot publiek gebruik. Vandaag staat het conciliealtaar er, op een podium. Het is denkbaar om het schip en de viering van elkaar te scheiden. Door de grote schaal van de kerk is dat wellicht een kostelijke ingreep, en zonder bijkomende raamopeningen verliest het schip waarschijnlijk aan ruimtelijke kwaliteit daardoor. Het koor afscheiden van de viering (zonder bijkomende raamopeningen te maken in het koorgedeelte) zou eveneens een weinig kwalitatieve koorruimte opleveren.

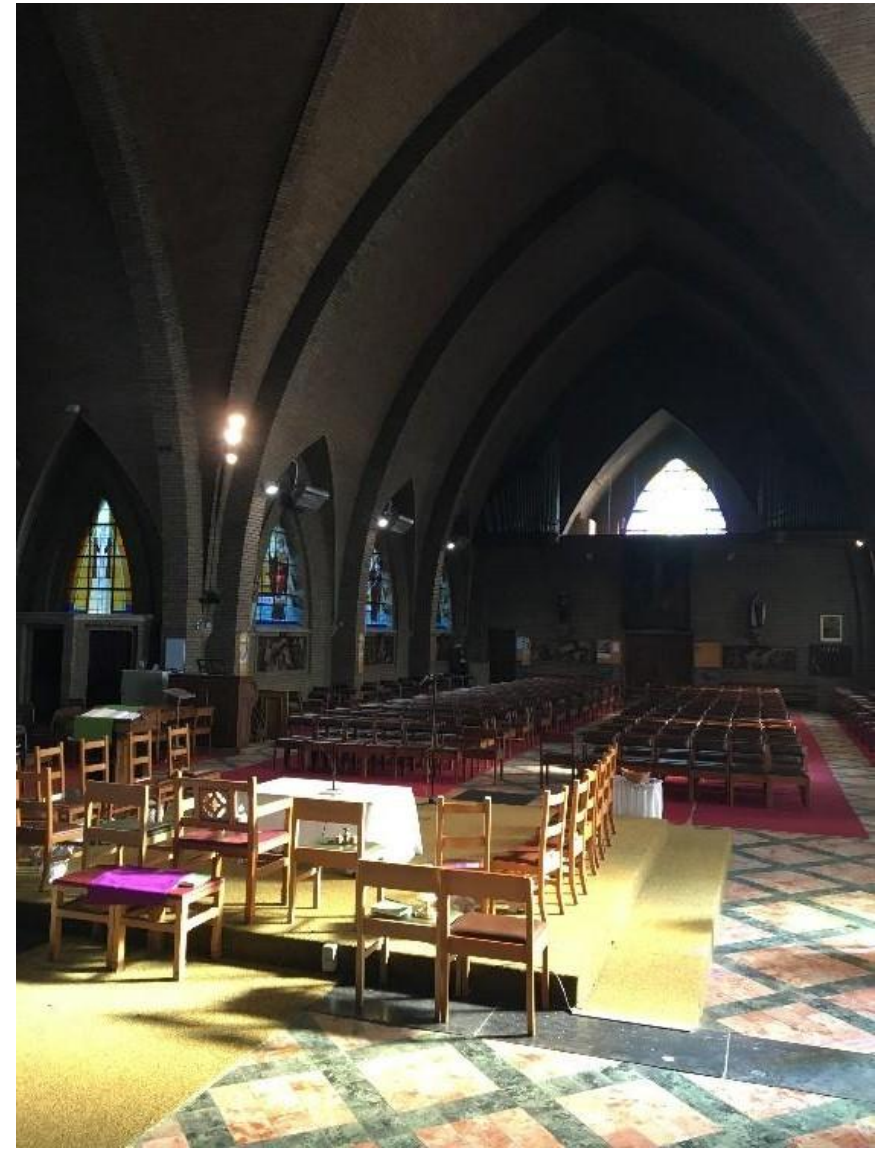
De winterkapel en de toren bieden, door het eenvoudige grondplan, mogelijkheden.

Figuur 6: Zijaanzicht Sint-Jan-de-Doperkerk, Schulen (Architect Maryse Vermeiren)

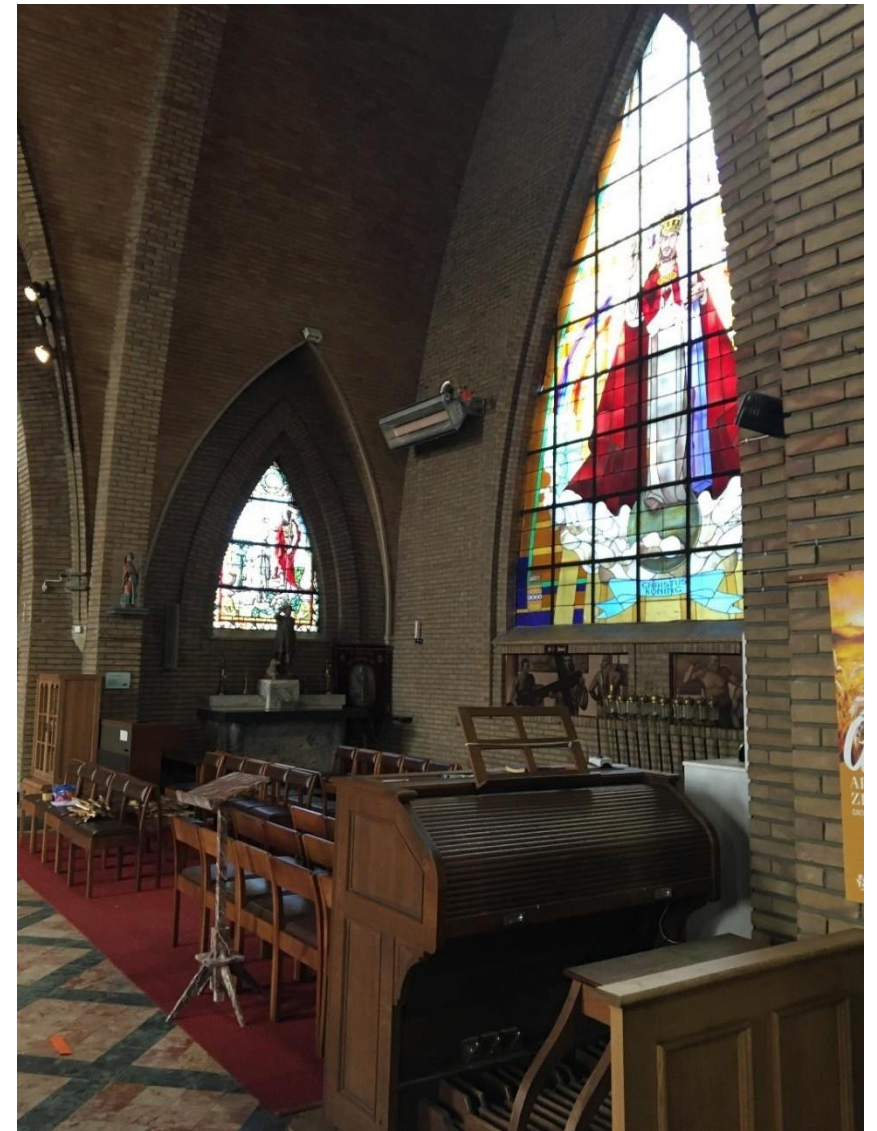
Figuur 7: Zicht op schip en altaar vanop het oksaal, Schulte.

Figuur 8: Zicht op schip en portaal, Schulte.

Figuur 9: Zuidbeuk, Schulen.

Figuur 10: Noordbeuk, Schulen.

2.1.4 Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Om de twee weken is er één viering, op zaterdag om 18.15u. Naast die vieringen vinden er in elke parochie acht school- of klasvieringen plaats, in de vijf kerken dus en tijdens het schooljaar/

Het vormsel gebeurt samen met parochie Berbroek, beurtelings in de parochiekerk. Er is catechese ter voorbereiding van het vormsel. Dat gebeurt voor alle kinderen van 12 jaar samen voor Groot-Herk. In 2017 bijvoorbeeld waren er dat 99. Er zijn 10 samenkomsten (namiddagen) telkens gevolgd door een misviering in een of andere kerk. Er is ook een tweedaagse voorzien.

Woorddiensten bij overlijden kunnen op vraag en worden eventueel gevolgd door een begrafenisdienst in de voormiddag.

Doopsels kunnen telkens op de eerste zondag van de even maanden.

Vanaf het najaar van 2022 is er (minstens) één mis per maand.

2.2 Onze-Lieve-Vrouw-Geboortekerk, Donk

2.2.1. Identificatie

Naam: Onze-Lieve-Vrouw-Geboortekerk

Geografische ligging:

- Dorpstraat 8, 3540, Donk (Herk-de-Stad).
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur:

- Bisdom: Hasselt
- Dekenaat: Hasselt
- Parochie: Donk

Eigenaar: Lokaal bestuur Herk-de-Stad

Bescherming(en):

Samen met de kerkhofmuur en de kapel op het kerkhof, is de O.L.V. Geboortekerk sinds het Koninklijk Besluit van 19/08/1985 als monument beschermd. Sinds 5/10/2019 is de parochiekerk als bouwkundig erfgoed vastgelegd.

2.2.2 Beschrijving

2.2.2.1 *Cultuurhistorische waarde*

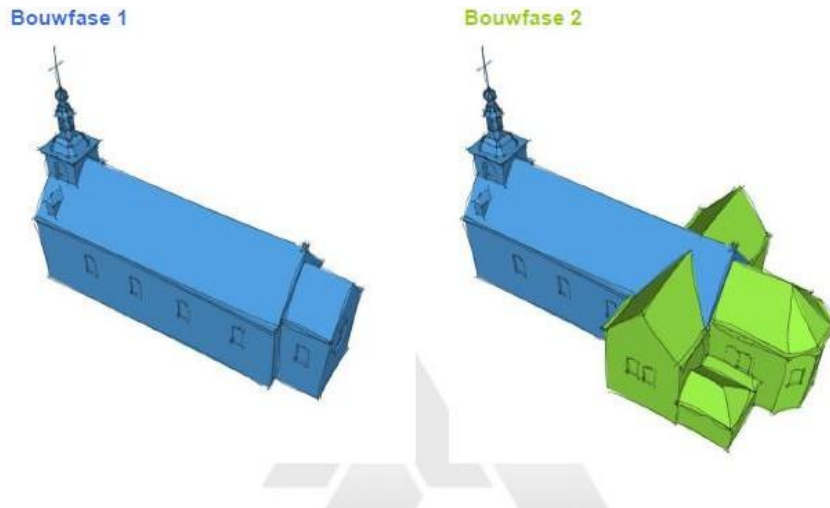
Geschiedenis:

De bouwperiode van de huidige kerk gaat terug tot het midden van 18de eeuw. In 1750 gaf de Aartsdiaken van Brabant de toestemming om de oude kerk in het broek te slopen en de breukstenen als basis voor de nieuwe kerk te gebruiken. De oude kerk – waarvan vermoed wordt dat de geschiedenis ervan tot de 8ste eeuw teruggaat – stond op een ‘donk’, een stuk grond dat boven het omliggend moeras uitstak. Na onnoemelijk veel moeilijkheden met het stijgende water, werd de nieuwe kerk van Onze-Lieve-Vrouw-Geboorte ongeveer één kilometer naar het zuiden heropgebouwd. Bij het bouwen van de nieuwe kerk werd er een overeenkomst gesloten door de Truiense abt Jozef van Herck, de pastoor Godfried Renier Voskens en de inwoners. Hierin stond dat de Donkenaars een gedeelte van de bouw moesten bekostigen en de bouwmaterialen op hun karren moesten vervoeren. Later engageerden zij zich ook nog om het kerkhof te omhagen en de kerkdeur en een tweede klok te betalen. Voskens en zijn opvolgers stonden een deel van hun tienden, trouwens betaald door de inwoners, af voor het betalen van het schip en de twee zijkoren. Op 13 april 1752 werd de eerste steen van de kerk gelegd en op 18 oktober van hetzelfde jaar werd de nieuwe kerk door pastoor Voskens ingezegend. De kerk werd op 8 oktober 1753 door de bisschop ingewijd. Om deze reden valt Donk kermis nog steeds op de eerste zondag van oktober.

Naar een ontwerp van architect G. Dereux werd de kerk in 1752 als een classicistische zaalkerk met een ommuurd kerkhof opgetrokken. Tijdens de bouw werd een combinatie van baksteen en natuursteen toegepast om de kerk van een Maaslandse stijl te voorzien. De toren werd gebaseerd op de abdijtoren van Sint-Truiden.

Naar aanleiding van de aangroeiende parochie, werd in 1895 gestart met de uitbreiding van het kerkgebouw. Onder pastoor Gerardus Essurs werd naar een ontwerp van architect Surruré uit Sint-Truiden in de plaats van een het oude koor een nieuw koor met één rechte travee en een driezijdige sluiting gebouwd. Het ontwerp voorzag ook de bouw van twee sacristieën langs het nieuwe koor.

3

Figuur 12: De twee bouwfases - Beheersplan O.L.V. Geboortekerk, Donk.

Interieur:

Naar aanleiding van de restauratie- en onderhoudswerken aan de O.L.V. Geboortekerk, werd door het architectenbureau Erik Martens & Partners en in opdracht van de kerkfabriek O.L.V. Geboorte in 2018 een beheersplan opgemaakt. De cultuurobjecten werden zorgvuldig geïnventariseerd. Hieronder volgt een selectie uit de volledige collectie. Voor een gedetailleerde beschrijving, zie beheersplan.⁴

Het interieur van de kerk is voornamelijk in Lodewijk XV-stijl afgewerkt. Het gaat hier echter om een sobere interpretatie van die stijl, en leunt daarom goed aan bij de zuivere classicistische architectuur van het gebouw. Het eenvoudige Lodewijk XV stucwerk en de originele muur- en plafondschilderingen werden in de loop van de 20ste eeuw viermaal herschilderd.

Roerend en onroerend meubilair:

- Twee identieke Luikse biechtstoelen, 18de eeuw.
- Hardstenen Maaslandse doopvont, 12de eeuw, (afkomstig uit oude kerk), middenstuk in cilindervorm, vier zuiltjes en vier koppen.
- Hoofdaltaar, 18de eeuw.
- Houten communiebanken, eind 18de eeuw.
- Linker zijaltaar, O.L. Vrouwaltaar, Lodewijk XV-stijl, 1752(?).
- Rechter zijaltaar, Lodewijk XV-stijl, 1752(?).
- Houten preekstoel met trap, midden 18de eeuw.
- Twee uit hout gesneden renaissance-deuren, 16de eeuw, (afkomstig uit oude kerk).

³ Gebruikte literatuur: L. Van Impe, P. Strobbe, P. Vynckier: "Sonderingen rond de priorij te Donk", Arch. Belg., nr. 258, blz. 144; "Bouwen door de eeuwen heen", Inventaris van het cultuurbezit in België. Architectuur. Deel 6N (HE-Z), 1981, blz. 532-533; P. Smolders: "De nieuwe kerk van Donk", in Verzamelde Opstellen, 1, 1923, blz. 85-90; J. Timmermans: "Problemen in verband met de oude kerk van Donk", in Limburg, 1956, 35, blz. 103-111 en 129-134

⁴ Architectenbureau Erik Martens & Partners (2018). Beheersplan O.L.V. Geboortekerk Donk.

Orgel:

Op het oksaal bevindt zich een orgel, bouwjaar 1842, van de vermoedelijke orgelbouwer Jean-Joseph Delhay uit Antwerpen. Het orgel werd voor het laatst gestemd in 1953 en werd bespeeld tot in 1966. Achter het oksaal ter hoogte en boven de doopkapel(3) staat de blaasbalg voor het orgel. Dit luchtblaassysteem werd later geëlektrificeerd. Vandaag is het orgel niet langer operationeel en er zijn geen plannen om dit orgel te restaureren.

Klokken:

De huidige klokken dateren van 1833-1834 en werden door Andreas Van den Gheyn gegoten. De oude midden 18de eeuwse klokken werden vermoedelijk tijdens de Franse Revolutie gesloten. In 1953 werd een kleinere, door Michiels Tournai gegoten, klok toegevoegd.

Beelden:

- Liggende Maria met Kind, 16de eeuw, (afkomstig uit oude kerk).

Volgens de lokale geschiedschrijving zou de geschiedenis van het beeld tot de 8ste eeuw teruggaan. Pelgrims bezochten het beeld om er voor een goede bevalling te bidden. Een plaatselijk gezegde luidt namelijk: *“Tot Onze Lieve Vrouw van Donck gaat met om een jonck”*. Het oude beeld zou begin 16de-eeuw in de oude, vervallen kerk door rovers vernield zijn geweest. Onderzoek toont aan dat het huidige beeld uit de tweede helft van de 16de eeuw zou dateren.⁵

- Houten beeld, Sint-Hubertus, barok, 18de eeuw.
- Houten beeld, Onze-Lieve-Vrouw Maria met kind, 18de eeuw.
- Kalken beeld, Sint Antonius, z.d.
- Kalken beeld, Sint-Jozef met kind, z.d.
- Kalken beeld, Onze-Lieve-Vrouw, z.d.
- Kalken beeld, Sint-Rochus, z.d.

Schilderijen:

- God de Vader met H. Geest, olieverf op doek, 19de eeuw.
- Calvarie met Sint-Catherina en Sint-Niklaas, barok, olieverf op doek, 17de eeuw.
- De aanbidding der Herders, Isidoor Lecrenier, barok, olieverf op doek, vroeg 19de eeuw.
- Kruisweg, olieverf op doek, 19de eeuw.

⁵ Zie ook de ‘Geschiedenis van O.L.VROUW van DONCK een Aloude Voorstelling van Maria’s Waarachtig MOEDERSCHAP’ door A. Lamotte, priester en O. Robyns, priester, 1927 (Dit boekje is beschikbaar in de kerk, ter inzage of om mee te nemen).

Figuur 13: Liggende Maria met Kind, Devotiebeeld, Donk.

2.2.2.2 Architecturale mogelijkheden

Het schip is relatief breed en vrij ruim, zonder kolommen. Dat biedt mogelijkheden. De ramen staan relatief hoog, dus een tussenvloer zou zorgen voor een vrij donkere gelijkvloers. De transepten zijn eveneens inzetbaar voor nieuwe vormen van gebruik; samen met de viering vormen ze een mooie ruimte dwars op het schip. Het koorgedeelte heeft een eerder bescheiden omvang. Publieke functies op maat van Donk zijn perfect haalbaar in de kerk, ook als nevenbestemming (zowel gedeeld gebruik als multifunctioneel gebruik).

Door de aanwezigheid van het kerkhof is uitbreiden tegen de kerk niet vanzelfsprekend.

Eind 2018 werd een dossier interieurrestauratie ingediend en dat is door het Agentschap Onroerend Erfgoed ontvankelijk verklaard. Binnenin dit restauratiedossier zitten sanitair, een kleine berging en een kitchenette mee opgenomen. In de trappenhal en in de sacristie is er een wateraansluiting. De bediening van de lichtpunten in het schip en het koor bevinden zich in het portaal en in de sacristie. De elektriciteitsmeter met zekeringskast bevindt zich in de bijsacristie. De elektriciteit is echter aan vernieuwing toe. Voor alle andere lokalen is de bediening van het licht ter plaatse.

Alle ruimtes zijn voorzien van branddetectoren.

Op de zolder bevinden zich eveneens branddetectoren en een sprinklerinstallatie met compressor (droog). Alle buitendeuren zijn verbonden met het diefstalalarm evenals de beelden. Beide installaties, brand- en diefstalalarm inclusief de bediening, bevinden zich in de sacristie. In het portaal kan met een code het diefstalalarm aan- en uitgezet worden. De brand- en diefstalarmen zijn aangesloten op de meldkamer van Alert Service.

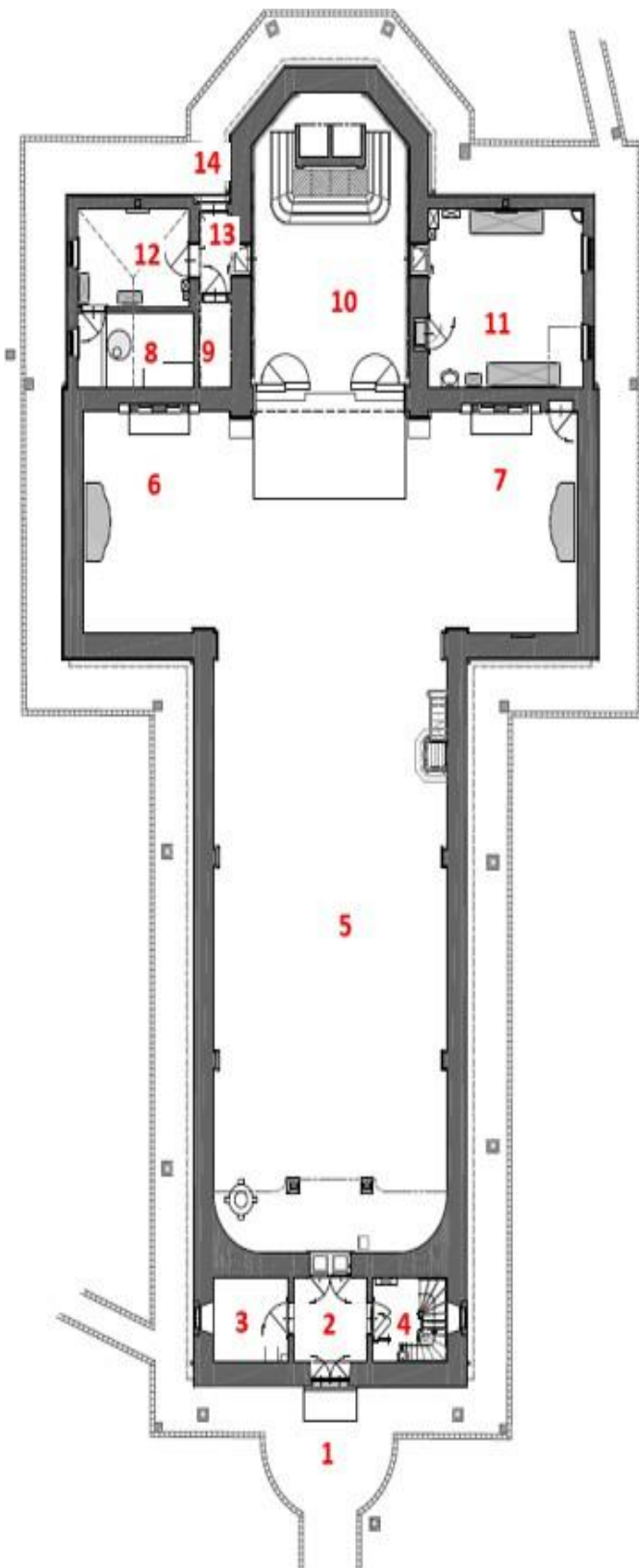
De CV-installatie op stookolie bevindt zich in de CV-ruimte. De CV-installatie werd vernieuwd in 2011. Ze is gebaseerd op een luchtblaassysteem. Ter hoogte van de bergingruimte wordt er koude lucht onttrokken uit het linker transept die verwarmd teruggeblazen wordt naar dit transept en naar het koor.

Het is een open kerk; ze is tussen 9u. en 17u. toegankelijk. De kerk is voorzien van camerabewaking. De toren is langs de buitenkant verlicht. Een drempel aan de ingang maakt dat de kerk moeilijker toegankelijk is voor rolstoelgebruikers.

De klokken en het uurwerk zijn vandaag volledig operationeel en werden geautomatiseerd door CLock-O-Matic. De klokken zijn van op afstand te bedienen via GSM (GPRS). Zij luiden om het uur. Om 12 h speelt het Angelus. 15 minuten voor de aanvang van de vieringen op zaterdag luiden de klokken eveneens. Bij een overlijden luiden de doodsklokken anders voor een man of vrouw. De klokkeninstallatie en de wijzerplaat werden in 2006 volledig vernieuwd. Elk jaar is er een onderhoud gepland door CLock-O-Matic.

Het oude uurwerk betreft een mechanisch uurwerk met één slagwerk ontworpen in 1937 door de uurwerkbouwers Michiels-Cajot uit Mechelen. Het uurwerk was voorzien van een automatische opwinding en een systeem bestaande uit magneten om het uurwerk tweemaal per dag te corrigeren. Hiertoe was het uurwerk verbonden met een moederuurwerk/regulator in de sacristie. Dit oude uurwerk is vandaag niet meer in gebruik.

Grondplan

1: Hoofdingang. Boven de hoofdingang bevindt zich in blauwe hardsteen het wapenschild van de abt Joseph van Herck.

2: Portaal. Aan beide zijden is er een wijwaterbakje. Twee renaissance-deuren uit de oude kerk geven toegang tot 3 en 4 (2m70 op 3m).

3: Doopkapel. Momenteel gebruikt als berging (2m80 op 3m).

4: Trappenhal met kleine berging en toegang naar het oksaal met Delhay-orgel (2m80 op 3m).

5: Schip. Bij het binnenkomen bevinden er zich twee houten pilaren ter ondersteuning van de vloer van het oksaal. Links achteraan bevindt zich de doopvont van blauwe hardsteen uit de 12de eeuw. Rechts vooraan bevindt zich de houten preekstoel (8m55 op 25m55 tot aan het koor gemeten).

6: Linker transept met zijaltaar. Hier bevindt zich het miraculeus beeld van Maria met Kind. Het elektronisch orgel en banken voor het zangkoor hebben hier hun plaats samen met de linker biechtstoel (5m op 6m55).

7: Rechter transept met zijaltaar, rechter biechtstoel en een ingemetselde grafsteen (5m op 6m55).

8: CV-ruimte (4m10 op 2m).

9: Bergruimte. Af- en toevoer luchtverwarming naar 6 en 10 (1m20 op 2m10).

10: Koor met het hoofdaltaar (8m55 op 10m).

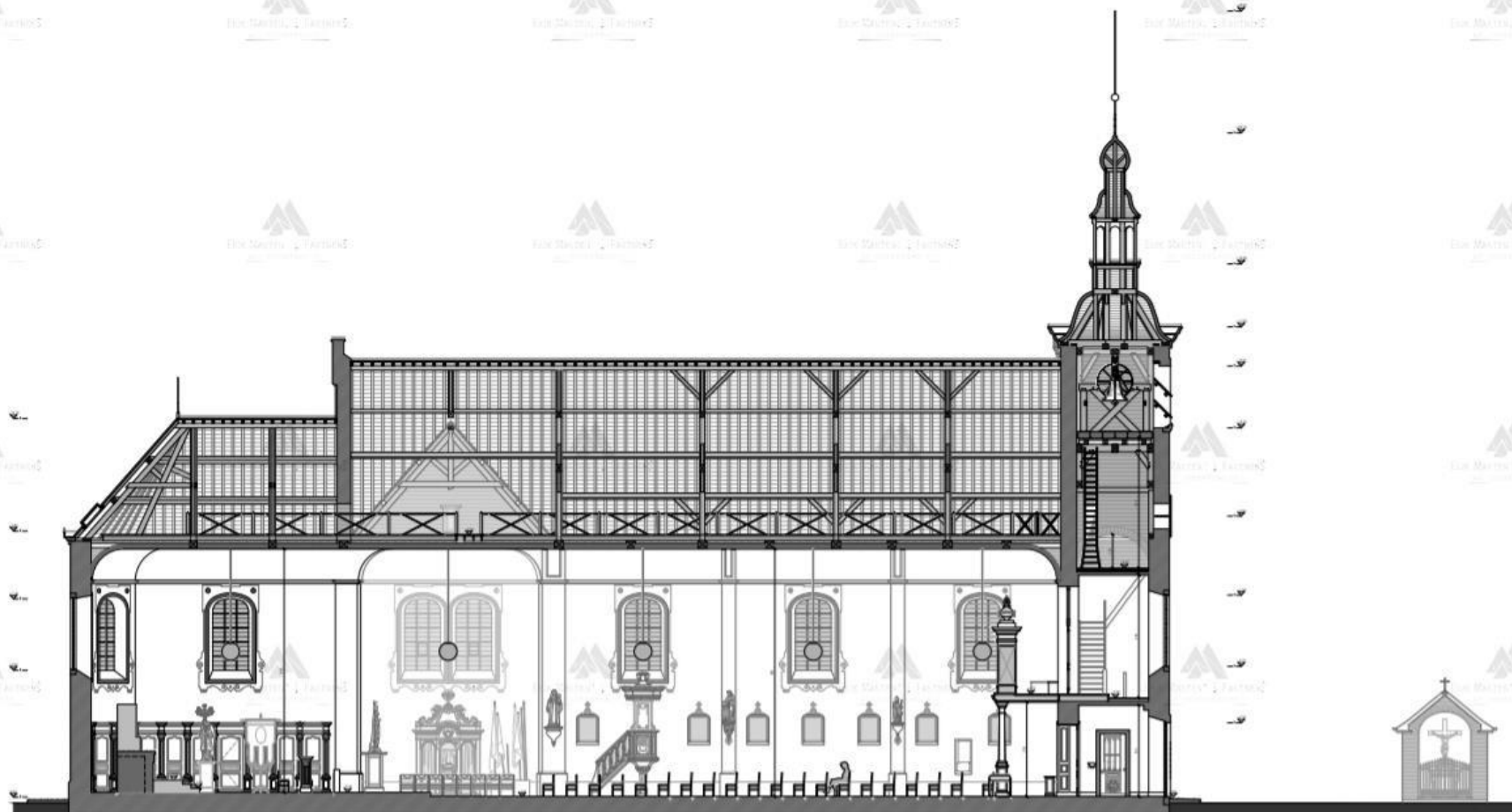
11: Sacristie (5m50 op 5m80).

12: Bijsacristie. Berging/archief (4m10 op 3m30).

13: Portaal 2 (1m20 op 2m50).

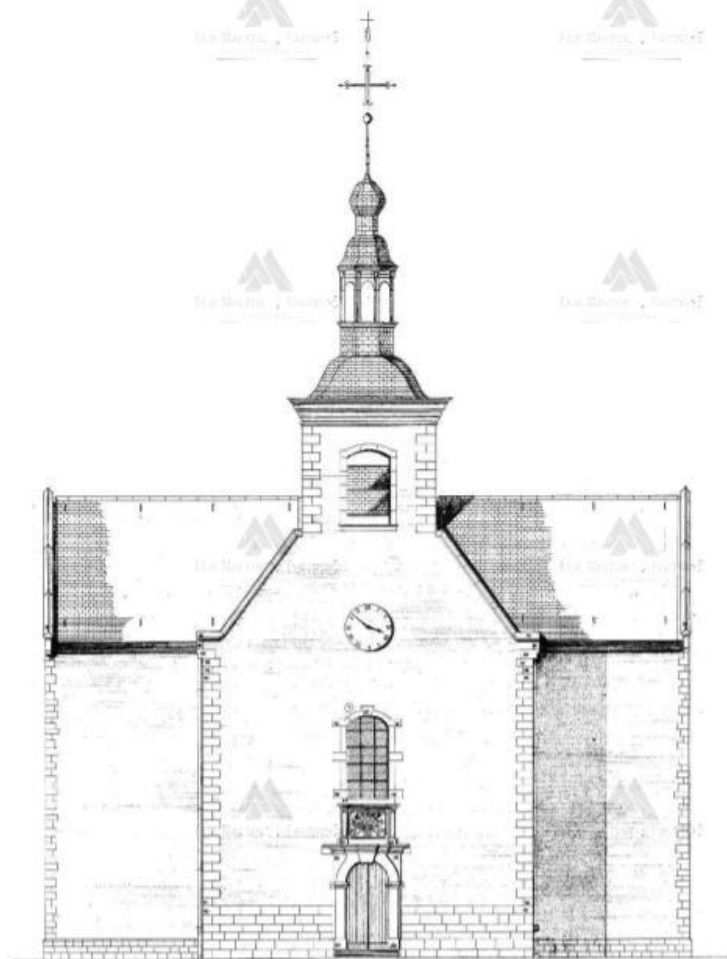
14: Ingang 2 (wordt vandaag niet gebruikt).

Figuur 14: Grondplan, Donk.

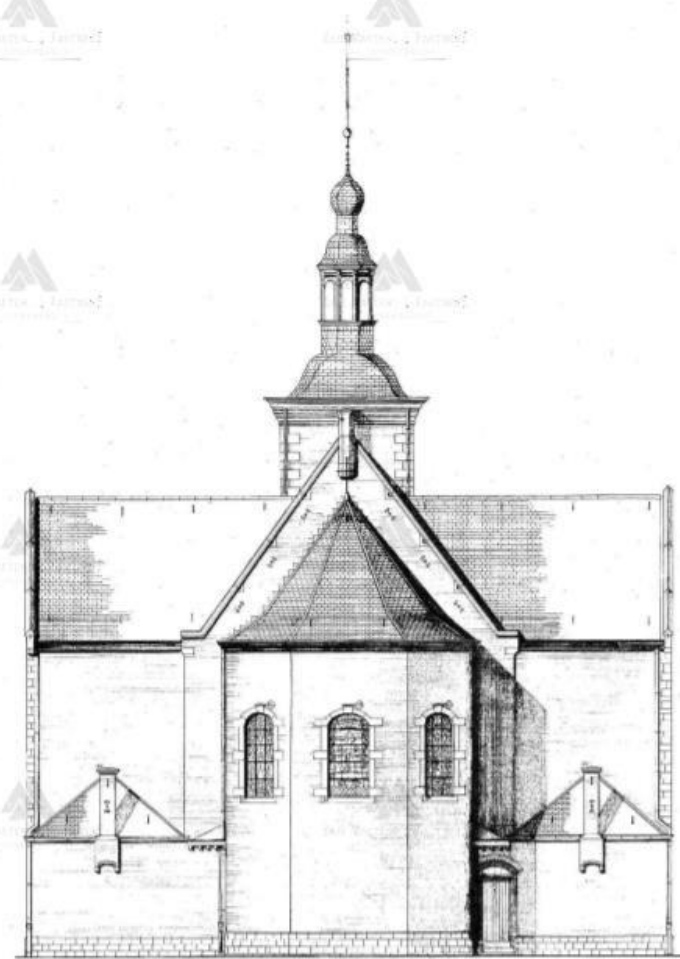
snede A-A
bestaande toestand - schaal 1:150

Figuur 15: Doorsnede, Donk. (Beheersplan Architectenburo Martens & Partners)

westgevel

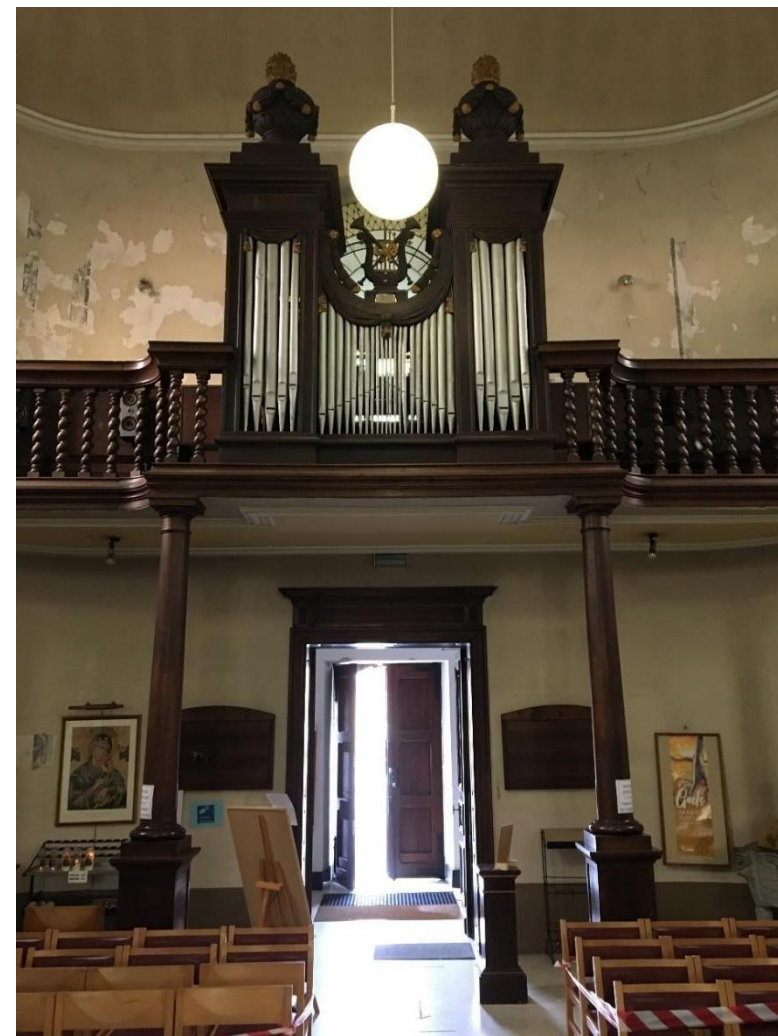
Figuur 16: Oost- en westgevel, Donk. (Beheersplan Architectenburo Martens & Partners)

oostgevel

Figuur 17: Zicht op schip en altaar, Donk.

Figuur 18: Zicht op portaal, Donk.

Figuur 19: Transept noord, Donk.

Figuur 20: transept zuid, Donk.

2.2.2.3. Bouwfysische toestand

De buitenzijde van de kerk werd in 2008 gerestaureerd en verkeert momenteel grotendeels in goede staat. Het interieur daarentegen is aan restauratie toe, vooral schilderwerken zijn nodig. De elektriciteit is aan vernieuwing toe. Eind 2018 werd bij het Agentschap Onroerend Erfgoed een interieurrestauratie van 1.1 miljoen euro ingediend. Daarvan is 600.000 voor de gemeente. Het dossier werd ontvankelijk verklaard. Een beheersplan werd opgesteld.

2.2.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

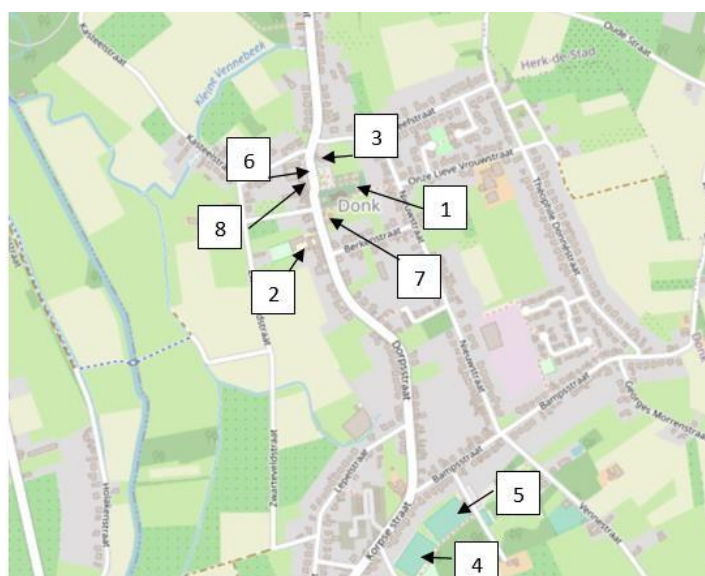
Zoals reeds vermeld is er een kerkhof (1) aanwezig. Op termijn zal de kiezels op het kerkhof door een combinatie van graszoden en meer groen vervangen worden.

De beschermde pastorie (3), die in privéhanden is, ligt op 50 meter ten noorden van de kerksite. Tussen de pastorie en de kerksite is er een parking met een klein parkje, voorzien van enkele picknicktafels. Ten zuiden grenst de kerksite aan een beschermde, gesloten hoeve (7). Op 100 meter ten zuidwesten is er de vrije basisschool die behoort tot de scholengemeenschap Halen/Herk-de-Stad (2). De school had lokalen tekort en gebruikt leslokalen in de parochiezaal (die op de site ligt en beheerd wordt door 'Paroza'). De parochiezaal doet tevens dienst als eetzaal.

Aan de zuidelijke rand van de bebouwde kom liggen de terreinen van de plaatselijke voetbalclub S.C. Donk (5) en de scoutslokalen (4).

De aanwezigheid van een ruim aantal parkeerplaatsen – zowel naast als tegenover de kerksite – maakt dat de kerk goed bereikbaar is. Het gemeenteplein rondom de site werd in 2016 heraangelegd. Daarenboven is er vrijwel aan de kerk de bushalte met lijn 90 Donk-Herk-de-Stad-Lummen-Beringen (6).

Het oude gemeentehuis (8) tegenover de kerk staat op de bovenverdieping leeg. Beneden is er een parochieruimte en bibliotheek aanwezig. In de toekomst worden er hier woonruimtes gepland. De schoolbibliotheek en vergaderruimte zullen in de toekomst wellicht naar de kerk gaan.

Figuur 21: Overzichtskartaal, Donk.

2.2.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Liturgische activiteiten:

De kerk wordt vandaag voornamelijk gebruikt voor liturgische activiteiten. De misviering vindt nu nog plaats op zaterdag, eens om de twee weken. Vanaf september 2022 wordt dat (minstens) één misviering per maand.

Vier maal per jaar is er een gezinsviering. Daarnaast wordt de kerk ook gebruikt voor doopsels, communie- en vormselvieringen, huwelijken, gebedswakes en uitvaarten

Doopsels vinden plaats op de eerste zondag van de oneven maanden.

In de nabijheid van de kerk is er de basisschool de Zeppelin, die meerdere malen per jaar een viering heeft in de kerk.

Elke dinsdag van 19h30 tot 21h oefent het zangkoor in de kerk onder begeleiding van het orgel.

Niet-liturgische activiteiten – lokale actoren die het gebouw gebruiken:

- Die zijn eerder occasioneel daar het interieur aan een dringende restauratie toe is.
- Openstelling van de kerk voor het publiek bij de kerststallentocht georganiseerd door de lokale wandelclub Horizon.
- Tentoonstelling van 'Historische kadering Robrecht van Haspengouw en zijn betekenis voor Donk' door André Smeets in de O.L.V. Geboorte kerk op zondag 25 september 2016 en zondag 2 oktober 2016.
- Open kerkendag
- Rondleidingen op aanvraag. Deze rondleidingen worden begeleid door André Smeets, verbonden met de Geschiedkundige Kring van Herk-de-Stad.

Toegankelijkheid:

De kerk is op volgende dagen toegankelijk:

- Maandag tot en met donderdag – van 9h tot 18h.
- Zaterdag van 9h tot 19h30.

De kosteres doet de kerk open en dicht.

Mindervaliden kunnen het gebouw betreden via de hoofdingang.

Broederschap O.L.V. Geboorte:

De leden van het Broederschap O.L.V. Geboorte Donk betalen 3 euro per lid. Daarmee worden eucharistievieringen opgedragen.

Bedevaartsoord:

De Mariaverering is onafscheidelijk verbonden met Donk.

2.3. Sint-Martinuskerk, Herk-de-Stad

2.3.1 Identificatie

Naam: Sint-Martinuskerk

Geografische ligging:

- Markt, 3540, Herk-de-Stad.
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur:

- Bisdom: Hasselt
- Dekanaat: Hasselt
- Parochie: Sint-Martinus Herk-de-Stad

Eigenaar: lokaal bestuur Herk-de-Stad

Bescherming(en):

Sinds 28/07/1983 als monument beschermd en sinds 01/02/2018 als bouwkundig erfgoed vastgelegd.

2.3.2. Beschrijving

2.3.2.1 Cultuurhistorische waarde

Geschiedenis:

De parochiekerk Sint-Martinus wordt voor het eerst vermeld in 1157 wanneer Adrianus IV de tienden van de kerk overdraagt aan het kapittel van Onze-Lieve-Vrouw van Maastricht. In 1476 wordt de kerk ingelijfd bij het kapittel van Maastricht. In 1336 wordt de kerk verwoest door brand. Het koor en huidige noordelijke transeptarm (oorspronkelijk waarschijnlijk een kapel) schijnen, te oordelen naar de stijl, te dateren uit de 16de eeuw. Het koor is echter ouder dan de transeptarm. Na een brand in 1679 bleven alleen de muren overeind. In 1769-1770 werden de zijbeuken afgebroken en in classicistische stijl wederopgebouwd. Het huidige uitzicht van de kerk dateert van 1846-1852: de romaanse middenbeuk, de zijbeuken, de gotische toren en het transept werden afgebroken, de toren en schip werden in neogotische stijl heropgebouwd. Aan de zuidzijde werd een transeptarm toegevoegd in de stijl van de behouden kapel aan de noordzijde. In 1940 werd de kerk zwaar beschadigd maar werd nog hersteld tijdens de oorlog.

Beschrijving:

De huidige plattegrond beschrijft een driebeukige kruiskerk met een ingebouwde westertoren, een schip van vijf traveeën, een transept van één travee met aangebouwde kapel tegen de noordelijke transeptarm, een koor van een rechte travee met driezijdige sluiting en een zuidelijke sacristie. De kerk is een bakstenen gebouw, het gotisch gedeelte is afgewerkt met ijzerzandsteen en mergel, het neogotische met arduin en mergel.

De westgevel is voorzien van een arduinen plint, een geprofileerd spitsboogvormig portaal en spitsboogvensters. Er zijn bakstenen en mergelstenen spitboogfriezen. De vierkante toren is voorzien van op elkaar gestelde steunberen met drie versnijdingen en heeft een ingesnoerde naaldspits (leien).

Het bakstenen schip heeft geprofileerde spitsboogvensters van natuursteen. Er is zadeldak (leien) over de middenbeuk en lessenaarsdaken over de zijbeuken voorzien. De noordelijke transeptarm uit de 16de eeuw bezit een ijzerzandstenen plint, afgewerkt met een geprofileerde band. Het is een baksteenbouw met mergelstenen speklagen, heeft steunberen met vier versnijdingen en mergelstenen hoekbanden. Het spitsboogvenster is hier voorzien van hogels en fioel. De transeptarm heeft een mansardedak (leien). De zuidelijke transeptarm is een sobere imitatie van de noordelijke kapel, met jaarsteen 1846 onder de druiplijst van het tweelichtvenster.

Het sobere bakstenen koor heeft een afgeschuinde, ijzerzandstenen plint, overhoekse steunberen met vier versnijdingen en mergelstenen dekstenen. Er wordt licht voorzien in het interieur via geprofileerde bakstenen spitsboogvensters met mergelstenen afzaat. Er is een bakstenen sacristie met een gecementeerde plint.

Interieur:

Het interieur is volledig bepleisterd en heeft een pseudobasilicale opstand met spitsboogarcaden op zuilen met octogonale sokkel. De overwelving gebeurt door middel van kruisribgewelven op kraagstenen in midden- en zijbeuken. In de noordelijke transeptarm geschiedt de overwelving in de vorm van een gedrukt tonggewelf voorzien van fraai rocaillestucwerk met wapenschild (1082).⁶ De muurschilderingen zijn vandaag nog zichtbaar in het koor en de zuidwestelijke kapel, en worden toegedicht aan Peter Heidbüchel. De vier muurschilderingen in het koor, met taferelen uit het Oude Testament, zijn geïnspireerd op de vier taferelen op de zijpanelen van het drieluik Het Laatste Avondmaal door Dirk Bouts.

Kerkfabriek St.-Martinus heeft de collectie van erfgoedelementen die onder haar beheer staan analoog geïnventariseerd, gebruik makend van INVENTARISATIE WERKFICHES (nr 001 tem 141), zoals verstrekt door Erfgoedregister, www.erfgoedlimburg.be. In 2010 is kerkfabriek St.-Martinus en PCCE een overeenkomst van samenwerking gesloten inzake Erfgoedbank. Dit behelst het digitaal inventariseren in het Erfgoedregister, een rechtstreekse invoermodule voor Erfgoedplus.be die men vanop elke PC met internetverbinding kan gebruiken. De collectie Kerk Sint-Martinus werd geïnventariseerd met het Erfgoedregister, maar nog niet ontsloten op Erfgoedplus.be.

Roerend en onroerend meubilair:

- Twee eiken Lodewijk XV-biechtstoelen met houdsnijwerk, Cornelis Janssens, Sint Truiden, 1862.
- Twee eiken Lodewijk XV-biechtstoelen, door Nicolai, Luik, 1767.
- Eiken Communiebanken, Cornelis Janssens, Sint Truiden, 1865.
- Eiken preekstoel, Cornelis Janssens, Sint Truiden, 1865.
- Twee eiken koorbanken met lezenaar, knielbank, zitbank en lambrisering als rugleuning. Z.d.
- Twee sacristiekasten, 19de eeuw.
- Neogotisch hoofdaltaar, gepolychromeerd hout, deels verguld, deels beschilderd met rood, groen en blauw, 19de eeuw.
- Zijaltaar van de Verrezen Christus, z.d.
- Portiekaltaar, barok, marmer en gemarmerd stucwerk.
- Zijaltaar toegewijd aan de Heilige Jozef.
- Portiekaltaar, classicistische stijl, gemarmerd hout, 18de eeuw.

⁶ Erfgoedinventaris Herk-de-Stad, z.d., *Sint-Martinuskerk*, Geraadpleegd via: <https://www.herk-de-stad.be/over-herk-de-stad/erfgoedinventaris/herk-centrum/gebouwen/sint-martinuskerk>; Agentschap Onroerend Erfgoed, 2021, Parochiekerk Sint-Martinus [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/22409>.

- Maaskalkstenen doopvont, bekken en voetstuk, voetstuk met ingekapt jaartal 1687, messing deksel, neogotisch, 19de eeuw, gegraveerde tekst verdeeld in drie verzen en drie geometrische decoraties.

Orgel:

- Geerts-Maris-orgel

Op de hoogzaal staat een neogotisch orgel, gemaakt in 1870 door Geerts-Maris, orgelbouwer te Antwerpen. Dit orgel was oorspronkelijk bestemd voor een kerk in Straatsburg, maar werd afbesteld en kwam uiteindelijk in de St.-Martinuskerk van Herk-de-Stad terecht. Het Geerts-Maris orgel is in gebruik gebleven tot 1968, waarna windwerk, klaviatuur en zwelkast zijn verkocht aan de kerk van St.-Huibrechts - Lille. Wat rest zijn het meubel en het zichtbare pijpwerk.

- Nagels-orgel

In 1980 werd een nieuw orgel ingewijd, ontworpen en gebouwd door Marc Nagels, Kozen . Het stond eerst opgesteld in de N-transeptarm, voor het zijaltaar N. Tijdens de restauratiecampagne o.l.v. ar. P. Stevens is het verplaatst voor het grote venster van transept N.

Klokken:

De klokkenstoel telt vier klokken waarvan de kleinste de oudste is.

Schilderijen:

- Aanbidding van de Herders, schilderij op doek, 18de eeuw.
- Heilige Familie met Joannes Nepomucenis, schilderij op doek, 170x120cm. 18de eeuw.
- Heilige Jozef met kind Jezus, altaarstuk zuidelijk zijaltaar, schilderij op doek, 18de eeuw.
- Kruisoprichting, schilderij op doek, 140x210cm. P.J. De Craen Fecit, 1850.
- Kruisweg, 14 staties, neogotisch, 90x120cm, 19de eeuw.

Beelden:

- Christus op de koude steen, gepolychromeerd eik, gotisch, 177cm, 1450-1460.
- Sint Anna ten Drieën, gepolychromeerd eik, Zuidelijke Nederlanden, neogotische polychromie, 69cm., 1541-1560.
- Heilige Barbara, gepolychromeerd beeld, Zuidelijke Nederlanden, 60cm., 17de eeuw.
- Heilig Hart, H. Jozef met Kind, St. Martinus, St. Antonius van Padua.

De houten beelden van het H. Hart en St. Jozef met Kind staan momenteel opgesteld achteraan in het schip, aan weerszijden van de poort. De gipsen sokkels zijn niet de originele sokkels. De houten beelden van St. Martinus en St. Antonius van Padua staan opgesteld in het portaal onderaan de toren. In een nis in transept Z staat het beeld van de H. Amandina, een plaatselijke heilige, afkomstig uit Schakkebroek.

- Eiken Kruisbeeld, Ave Crux Spec Unica, bijzonder voetstuk, 148 cm., 18de eeuw.
- Triomfkruis, gepolychromeerd kruisbeeld, 92 cm., z.d.
- Jezus aan het Kruis, gepolychromeerd kruisbeeld, 180m., 16de eeuw (vermoedelijk).

2.3.2.2. Architecturale mogelijkheden

De kerk is heel ruim en biedt uiteraard mogelijkheden, mocht dat aan de orde zijn. De zijbeuken zijn relatief breed en kunnen apart van het middenschip gezien worden; er zijn meerdere nevenruimtes die ondersteunende functies kunnen opnemen, zoals de weekkapel achteraan. Maar de Sint-Martinuskerk, volledig als monument beschermd, is ook een kerkgebouw 'uit één stuk', waarin zijbeuken, dwarsbeuken, koorgedeelte en schip samen voor de ruimtelijkheid van het gebouw zorgen. Daarmee is het een gebouw dat zich misschien eerder leent tot (sporadisch) multifunctioneel gebruik, in de levensbeschouwelijke en/of culturele sfeer bijvoorbeeld, dan tot gedeeld gebruik – al is dat laatste niet uitgesloten (op lange termijn).

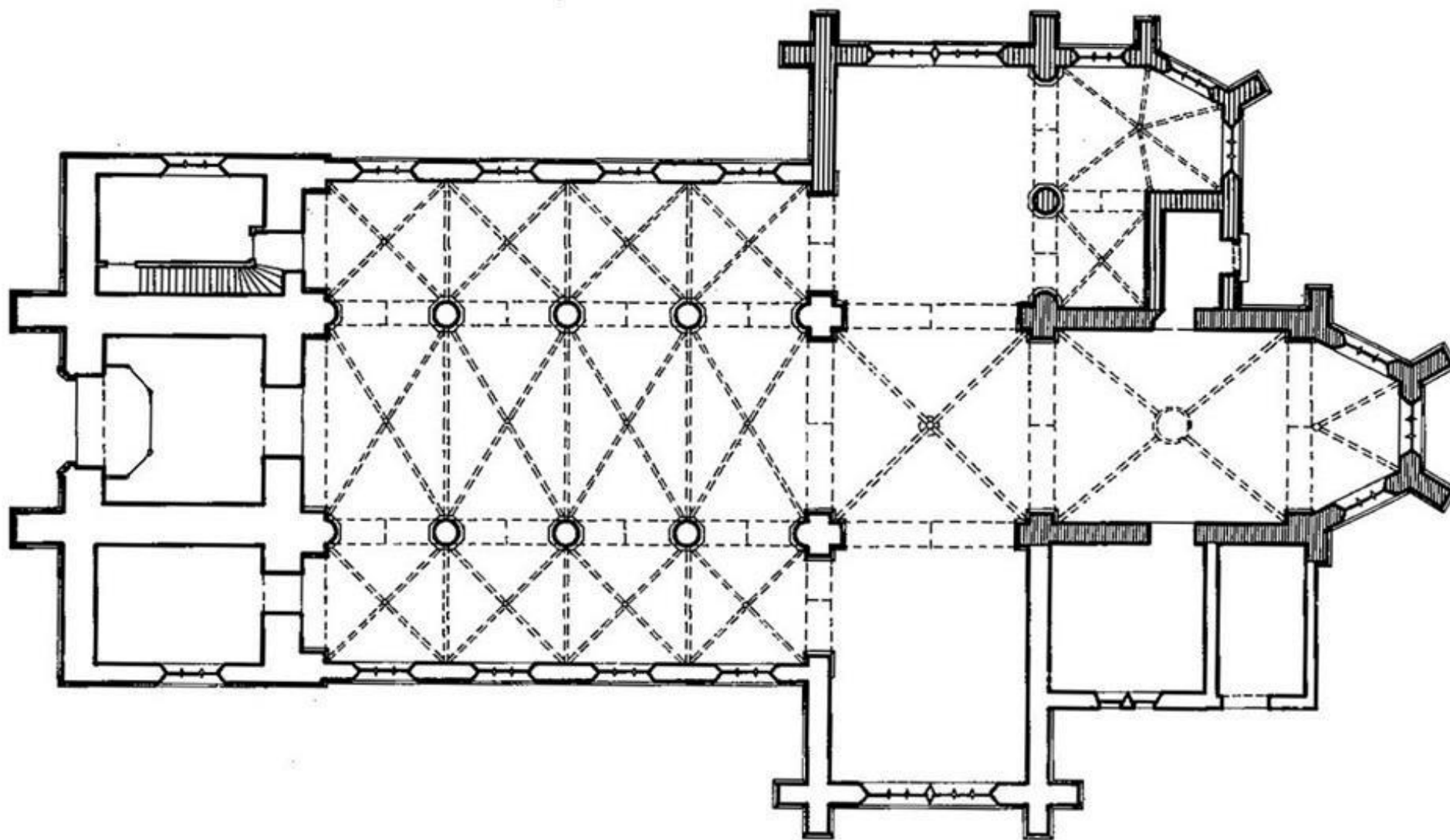
Door haar erg centrale inplanting, haar van opzet eenvoudige portaal en het ontbreken van hindernissen rond het gebouw, sluit de kerk (potentieel) heel rechtstreeks aan op de omliggende publieke ruimte, en dus op het hart van Herk-de-Stad. Dat is een kwaliteit, en misschien zelfs een kwaliteit die aanleiding geeft tot bepaalde (aanvullende) invullingen, alweer in de culturele sfeer, als open kerk bijvoorbeeld, of als grote ontmoetingsruimte met een wat officieel karakter. De Sint-Martinuskerk vormt duidelijke een voorname 'voorkant' van Herk-de-Stad. Voor meer informele bijeenkomsten zijn andere gebouwen mogelijk beter geschikt.

De aanwezige verwarmingsinstallatie is op gas en verwarmt de lucht. Er is tevens een verouderde geluidsinstallatie aanwezig, die zou moeten vervangen worden. Het kerkgebouw beschikt over één WC. Een keuken of kitchenette is niet aanwezig, maar er zijn plannen om een keuken aan te brengen. De kerk beschikt over een inbraakbeveiliging. Verschillende beelden zijn beveiligd.

Voorzieningen die aanwezig zijn:

- verwarming
- verlichting
- elektriciteit
- geluidsinstallatie
- muziekinstallatie
- sanitair
- alarminstallatie

De kerk is rolstoeltoegankelijk.

Figuur 22: Plattegrond Sint-Martinuskerk door M.Driessen, 1981.

Figuur 23: Hoofdaltaar en koor, Herk-de-Stad.

Figuur 24: Schip en portaal, Herk-dre-Stad.

Figuur 26: Koor, Herk-de-Stad.

Figuur 25: Zuidbeuk, Herk-de-Stad.

2.3.2.3 Bouwfysische toestand

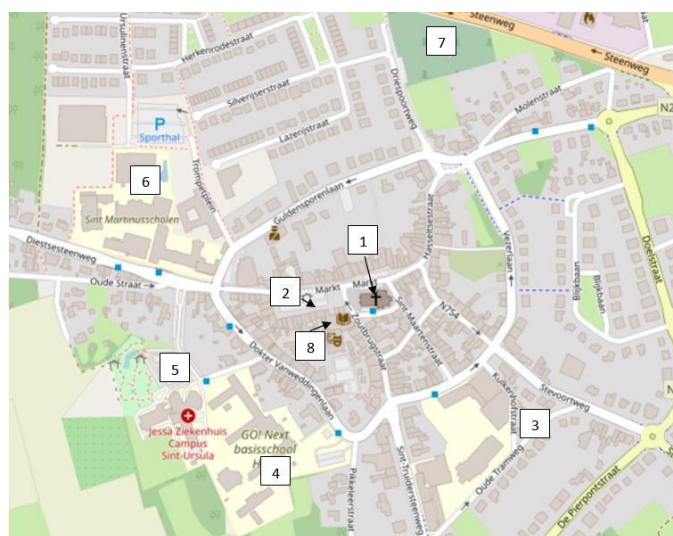
Monumentenwacht is aangesteld en het meest recente rapport dateert van 08/02/2019. De laatste grote vernieuwingswerken dateren uit het midden van de jaren '90. Tussen 2013 – het vorige inspectierapport – en het meest recente rapport, is er weinig veranderd. Aan de hand van het meest recente rapport kan er gesteld worden dat de wanden en gewelven vervuild zijn en door insijpelend of opstijgend muurvocht beschadigingen opgelopen hebben. Vooral aan de westelijke zijde van de kerk zijn er problemen met opstijgend vocht die gedeeltelijk de oorzaak vormen van aantastingen van zowel de grote- als de kleine klopkever. In de plintlijst van meubelen en de omkaderingen van enkele deuren werd papier gekleefd ter controle op actieve aantastingen.

Recent werden werken uitgevoerd aan het dak. Momenteel zijn er geen werken in uitvoering, maar wacht de kerkfabriek op de goedkeuring van het vochtdossier om de urgente vochtproblemen in de sacristie aan te pakken. De bouw van een kitchenette en een veiligheidsrooster staan gepland, maar de uitvoering van de kitchenette is momenteel uitgesteld.

Samengevat is de bouwfysische toestand redelijk tot goed, neigend naar 'goed', zeker wanneer de vochtproblemen van de baan zijn.

2.3.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

De kerksite (1) – centraal gelegen in de historische stadskern van Herk-de-Stad – beschikt niet over een aansluitend kerkhof. De gemeentelijke begraafplaats Sint-Martinus (7) ligt op 400 meter ten noorden van de kerk. Enkele losse grafstenen zijn restanten van het oude kerkhof rondom het kerkgebouw. De oude dekenij (2) ligt een kleine 150 meter ten westen van de kerk. Dichtbij de kerksite is er de gemeentelijke bibliotheek en het cultureel centrum “de Markthallen” (8). Op 250 meter ten zuidoosten van de kerksite is er het katholiek secundair onderwijs Sint-Martinus (3). De campus Ursula van de Sint-Martinusschool ligt op 400 meter ten noordwesten (6). Op 270 meter ten zuidwesten ligt de gemeenschapsschool en tienerschool Herx (4). De campus van het Sint-Ursulaziekenhuis ligt op 200 meter ten westen (5), het klooster en woonzorgcentrum Ocura ligt op 280 meter (op de campus van 6). Niet alleen rondom de kerk zijn er parkeerplaatsen, maar ook op het plein ten westen van de kerk. De directe aanwezigheid van parkeerplaatsen en de bushalte “Herk-de-Stad Markt” zorgen voor een goede bereikbaarheid.

Figuur 27: Overzichtkaart, Herk-de-Stad.

2.3.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Er is één weekendviering per week. Er wordt nog bekeken of bijkomend nog weekvieringen zullen zijn. Het pastoraal plan sluit dat voor de Sint-Martinuskerk, de zondagskerk van de eenheid, niet uit. Andere vieringen blijven mogelijk (zoals hier overgenomen uit het kerkenbeleidsplan van 2017):

- In de kerk jaarlijks twee radiovieringen op zondagen
- Opvoeringen professioneel koor: West-Limburgs Mannenkoor en Concert
- Vormsel: 2de zondag na Pasen om 11.00u.
- Catechese ter voorbereiding op het vormsel: voor alle kinderen van 12 jaar voor Groot Herk. 10 samenkomsten (namiddagen) telkens gevolgd door een misviering in een andere kerk. Er is ook een tweedaagse voorzien.
- Begraffenissen: hebben plaats in de parochiekerk waar de overledene woonde. Telkens om 10.30 u.
- In elke parochie 8 school- of klasvieringen op de 5 kerken tijdens het schooljaar.

2.4 Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt Ontvangenkerk, Schakkebroek

2.4.1 Identificatie

Naam: Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt Ontvangenkerk

Geografische ligging:

- Amandinaweg z.n., 3540 Schakkebroek (Herk-de-Stad)
- Provincie Limburg

Plaats in kerkelijke structuur:

- Bisdom: Hasselt
- Dekenaat: Hasselt
- Parochie: O.L.Vrouw Onbevlekt Ontvangen Schakkebroek

Eigenaar:

- kerkfabriek

Bescherming(en):

Sinds 01/02/2018 als bouwkundig erfgoed vastgesteld.

2.4.2. Beschrijving

2.4.2.1. Cultuurhistorische waarde

Geschiedenis:

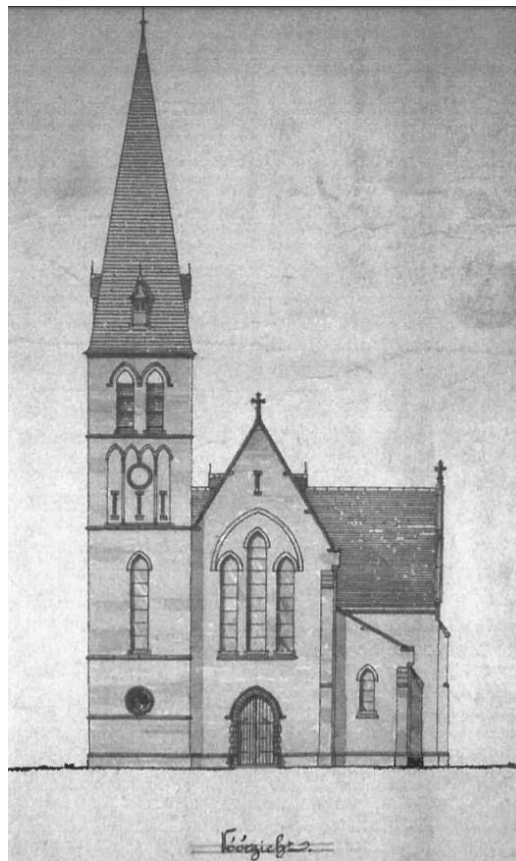
Op 2 maart 1906 stuurde de plaatselijke onderwijzer Rudolf Witters een smeekbede naar het bisdom Luik. De gehuchten Schakkebroek, Terbermen en Nonnenkerkhof beschikten namelijk niet over een eigen parochiekerk. Door de slechte staat van de toegangswegen, waren de inwoners bovendien meer dan één uur onderweg naar de dichtstbijzijnde kerken van onder andere Herk en Rummen. De smeekbede van Witters viel bij de bisschop van Luik echter niet in dovemansoren. De bisschop had al langer plannen om er een kapel te bouwen, maar werd door de brief aangemoedigd om er een volwaardige parochie te stichten. Omdat er een nieuwe parochiekerk moest gebouwd worden, stelde de bisschop de ervaren deken Willem Hubert Van Venckenray voor. Van Venckenray had namelijk als bouwmeester in Halen ervaring opgedaan en er onder andere de bouw van de kapelanij mee opgevolgd.

Omdat de oprichting van de kerkfabriek te Schakkebroek nog niet voltooid was, schakelde de nieuwe deken de kerkfabriek van Herk-de-Stad in om met bouw van de nieuwe kerk te starten. Op 18 mei 1908 ondertekende de koning het Koninklijk Besluit met de toelating om de kerk van Schakkebroek te bouwen. De bouwplannen werden getekend door de architecten Lenertz uit Leuven en Martens uit Stevoort. De totale prijs voor de bouwwerken werd op 92.176 frank geschat, waarvan 39.179 gedekt werd door allerlei particuliere giften en een gift van 5.000 frank door de kerkfabriek van Herk-de-Stad. De resterende 33.000 frank zou voor de helft door een subsidie van de staat gedekt worden en 16.55 door het provinciebestuur.

Op 28 juli 1909 wijdde de deken de nieuwe kerk in. Na de inwijding werd om half tien die dag in de kerk voor het eerst een mis opgedragen. De dag na de inwijding werd Alfons Lamotte tot eerste pastoor van Schakkebroek benoemd. De Luikse bisschop Rutten wijdde de kerk plechtig in op 22 juni 1910. Die dag werd in het altaar een altaarsteen met de relieken van de heilige martelaren Faustinus en Fortunatus geplaatst. De definitieve oplevering van de kerk vond op 15 december 1910 plaats.

Ook na de inwijding van de kerk door de bisschop werd zij nog voort afgewerkt. In 1922 bestelde pastoor Lamotte drie glasramen met de voorstelling van de drie goddelijk personen, van de heilige maagd en van de heilige Catharina.

De kerk is een neogotische kruisbasiliek met kerkhof aan de zuidzijde. Plattegrond: vierkante toren aan de noordzijde van de westgevel en rond traptorentje aan de zuidzijde, driebeukig schip van vier traveeën, transept van één travee, koor van twee rechte traveeën met vlakke sluiting geflankeerd door twee zijkapellen, en een zuidelijk gelegen sacristie. Bakstenen gebouw met afwerking van arduin. Basilicale opstand; uitgelengde en gekoppelde spitsboogvensters. Zadeldaken (leien), een tentdak voor de toren, en een kegeldak voor het traptorentje. Overwelfing door middel van een gedrukt houten spitsstongewelf met houten ribben.⁷

Figuur 28: Vooraanzicht ontwerptekening door Lenertz en Martens, Schakkebroek.

⁷ Schlusmans F. et al. (1981). Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Limburg, Arrondissement Hasselt, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 6N2 (He-Z), Brussel - Gent. Geraadpleegd via: <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/22383>.

De muurschilderingen op de hogere delen van de muren in het schip, transept en koor – die begin jaren 1940 werden aangebracht – werden tijdens de jaren 1970 overschilderd. Onder het tapijt bevindt zich een grotendeels intacte decoratieve tegelvloer in kleurrijke cementtegels.

De kerk is tevens een bedevaartsoord ter ere van de op 1 oktober 2000 heiligverklaarde Amandina. Maria-Pauline Jeuris, ofwel Zuster Amandina (Schakkebroek 28/12/1872), werd in 1899 op missie naar China gestuurd. Op dat moment woedde er echter de Bokseropstand, waardoor er een vijandig klimaat ontstond tegenover westerlingen, missionarissen en missiezusters. Samen met een 30-tal kloosterlingen werd zuster Amandina op 8 juli 1900 gevangengenomen. De volgende dag vielen honderden opstandelingen de gevangenis binnen en werden zowel Amandina als alle andere gevangenen om het leven gebracht.⁸ Onderaan de kerktoren is er een kapel ter ere van Amandina.

Interieur:

De architecten Lenertz en Martens ontwierpen niet alleen het gebouw, maar ook de meubilering van de kerk. Het feit dat zowel het kerkgebouw als de volledige oorspronkelijke meubilering door dezelfde architecten ontworpen werden, maakt dat deze kerk van Schakkebroek tot op de dag van vandaag een zeldzaam voorbeeld van een geïntegreerd neogotisch geheel.

De monogrammen – die op de muren van het schip werden aangebracht – werden in 1939 op aandrang van de Koninklijke Monumentencommissie weggelaten. Na de restauratie werden ze echter hersteld.

Roerend en onroerend meubilair:

- Hoofdaltaar, neogotisch, naar een ontwerp van architecten Lenertz en Martens, begin 20ste eeuw.
- Twee biechtstoelen, neogotisch, naar een ontwerp van architecten Lenertz en Martens, begin 20ste eeuw.
- Communiebank, neogotisch, naar een ontwerp van architecten Lenertz en Martens, begin 20ste eeuw.
- Preekstoel, neogotisch, naar een ontwerp van architecten Lenertz en Martens, begin 20ste eeuw.
- Doopvont, neogotisch, stenen pilaar uit drie delen, naar een ontwerp van architecten Lenertz en Martens, begin 20ste eeuw.
- Zijaltaar, patroonheilige Onze-Lieve-Vrouw Onbevlekt Ontvangen met beeld Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes, 20ste eeuw.

Orgel:

- Begin 20ste eeuw, door blaasbalg aangeblazen pijpenorgel op doksaal. Niet meer functioneel.

Klokken:

- Kleine klok, 403 kilo, begin 20ste eeuw.
- Grote klok, 607 kilo, begin 20ste eeuw.

Plaatselijke weldoeners, Louis Vangestel en Maria Wintmolders, en Bonaventure Robben en Gertrudis Franssens waren de financiers van respectievelijk de kleine en de grote klok. Beide klokken werden op 28 juli 1909 ingewijd.

⁸ Smeets A. s.d. *Biografie heilige Amandina door André Smeets*. Geraadpleegd via: <https://www.herk-de-stad.be/sites/default/files/public/Biografie%20heilige%20Amandina%20door%20Andr%C3%A9%20Smeets.pdf>.

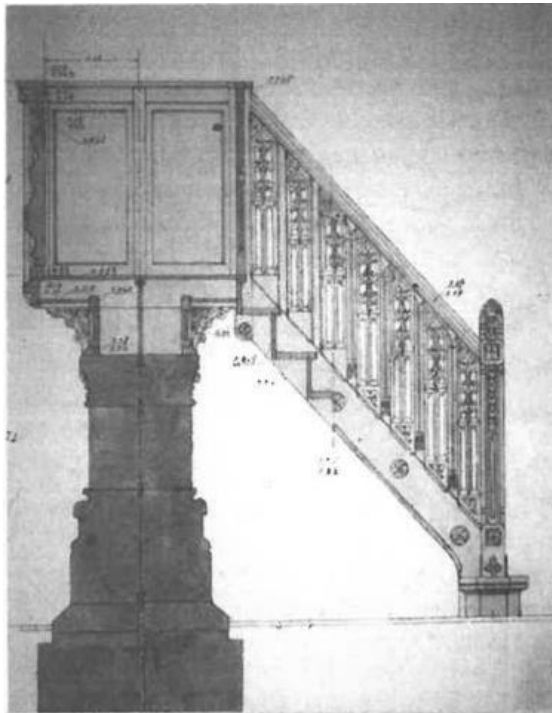
Schilderijen:

- Kruisweg, neogotisch, kader door architecten Lenertz en Martens ontworpen, uitvoerder onbekend, begin 20ste eeuw.
- Heilige Amandina, drieluik, door Leon Pringels, 1945.

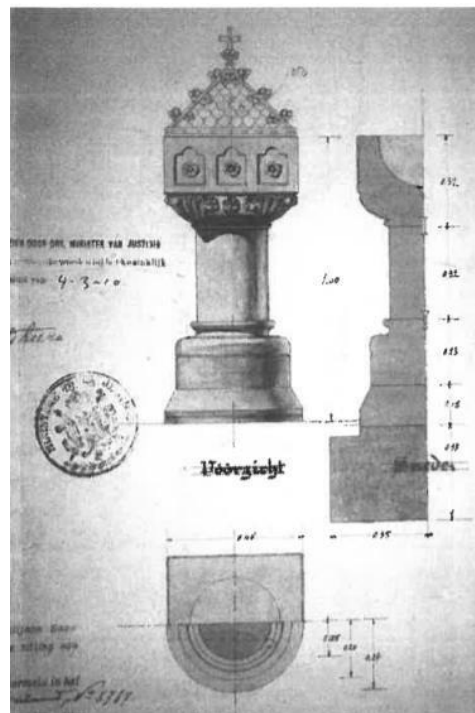
Het schilderij, dat 19.000 frank kostte, werd betaald met de opbrengst van giften van de parochianen.

Beelden:

- Heiligenbeelden, neogotisch, begin 20ste eeuw(?).

Figuur 30: Ontwerptekening preekstoel, Schakkebroek.

Figuur 29: Ontwerptekening doopvont, Schakkebroek.

Figuur 31: Drieluik ter ere van de Heilige Amandina, door Leon Pringels, 1944, Schakkebroek.

2.4.2.2 Architecturale mogelijkheden

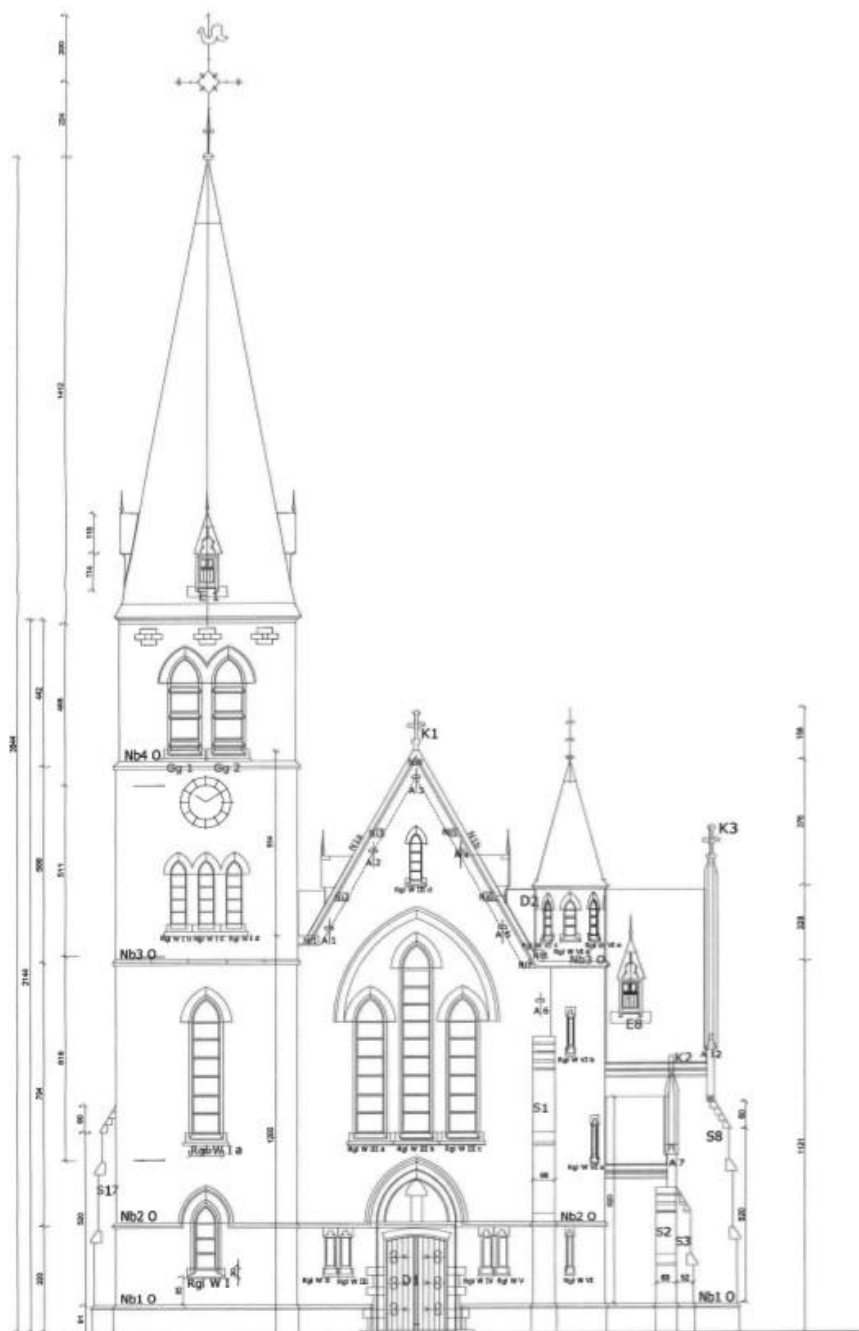
Het betreft een kruisbasiliek, niet heel groot, maar ook niet klein. Daardoor zijn er veel mogelijkheden wat betreft gedeeld gebruik. De lichtbeuk boven het middenschip, waarover zeker niet elke kerk met een gelijkaardig grondplan beschikt, maakt het onafhankelijk opereren van middenschip en zijbeuken denkbaar.

Uitbreidingsmogelijkheden bestaan eventueel aan de zuidzijde, alhoewel dit het kerkhofgeheel zou aantasten. Aan de noordzijde, naast de noordelijke zijbeuk is er eventueel ruimte om uit te breiden met dienstfuncties (sanitair, berging, keuken, vestiaire...) waardoor de zijbeuken, het middenschip en het transept samen een grote zaal kunnen vormen. Als compartimenteringsmogelijkheid bestaat de mogelijkheid om een mobiele glazen wand aan te brengen ter hoogte van het transept, zodat het schip andere functies kan aannemen.

De verwarmingsinstallatie (ventiloconvectoren) werd in 2005 vernieuwd en werkt op gas.

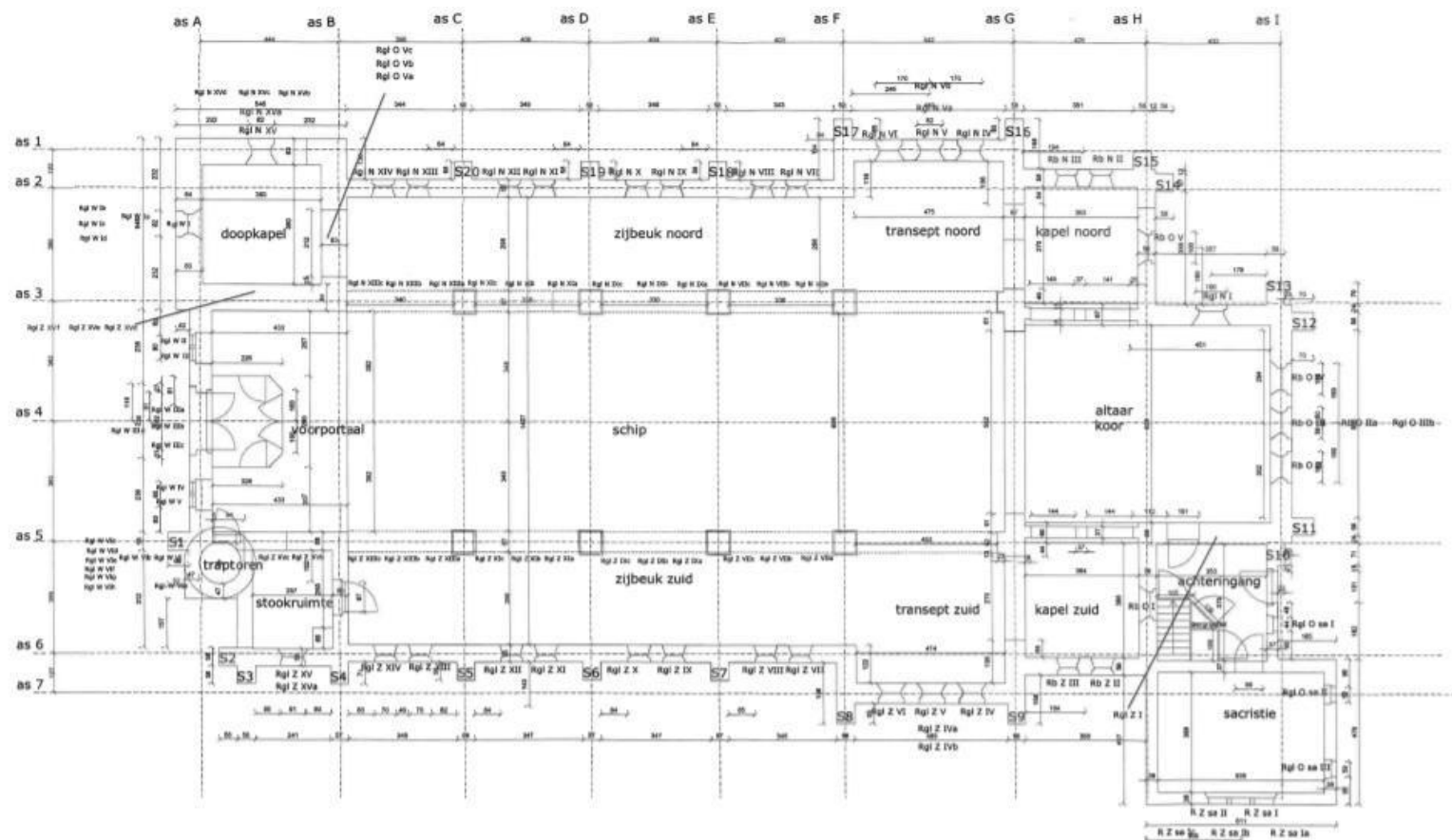
In de kerk is er vandaag noch sanitair, noch een keuken of kitchenette aanwezig.

De kerktoren wordt tijdens de nacht verlicht vanaf de rotonde Amandinaweg/Schoolstraat. De kerk heeft een werkend torenuurwerk en klokken luiden om het kwartier en bij het Angelus.

Figuur 32: Vooraanzicht, Schakkebroek (Architect Maryse Vermeiren)

ONDERWERP: KERK SCHAKKEBROEK RENOVATIE DAKEN + GEVELS	ARCHITECT :	OPDRACHTGEVER :	Westgevel	DATUM : 22-02-07 GERECHTSDIENST : SCHAKAL : 1/12/20	plan nr. 3
	VERMEIREN MARYSE	kerkfabriek O.-L.-V.- Onthefest Ontvangen			

ONDERWERP: KERK SCHAKKEBROEK
RENOVATIE DAKEN + GEVELS

ARCHITECT :
VERMEIREN MARYSE

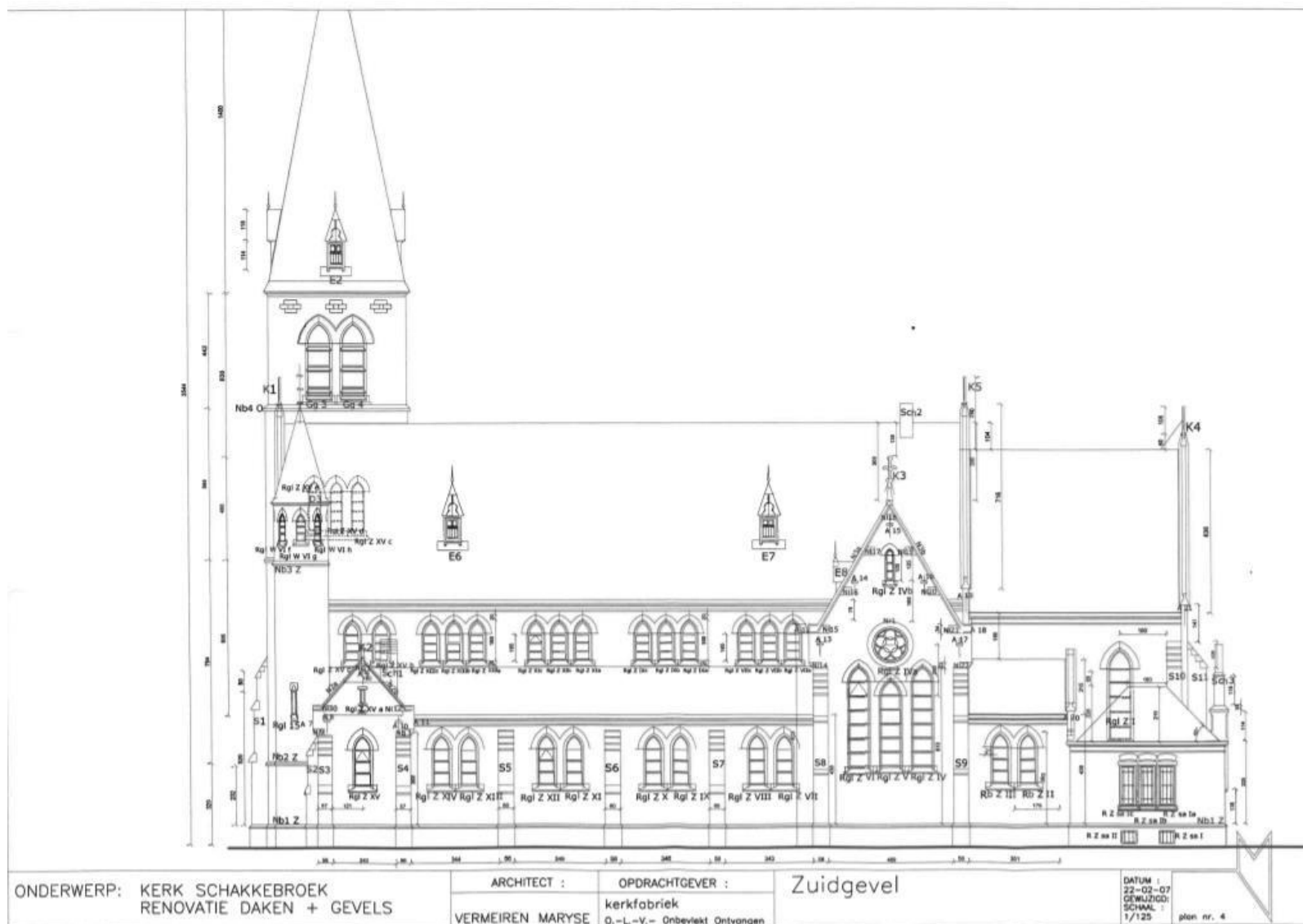
OPDRACHTGEVER :
kerkfabriek
O.-L.-V.- Onbevlekt Ontvangen

Grondplan

DATUM :
22-02-07
GEWUZZGD: 08-03-07
SCHAAAL :
1/125
plan nr. 1

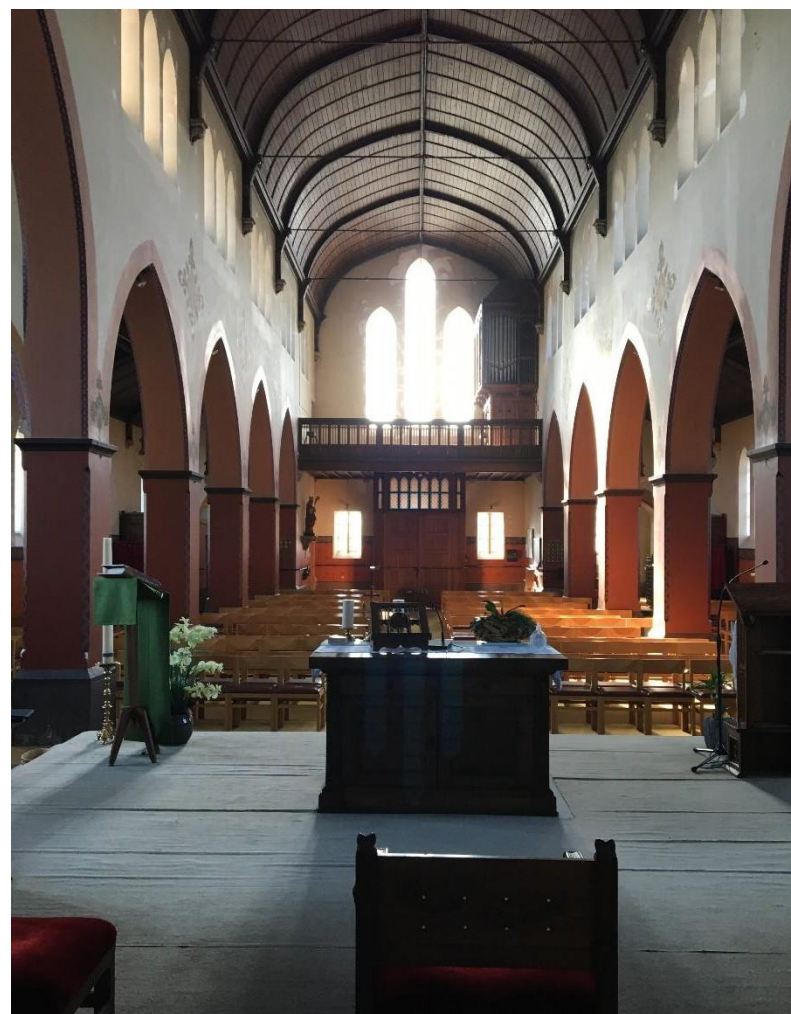
Figuur 33: Grondplan, Schakkebroek (Architect Maryse Vermeiren)

Figuur 34: Zuidgevel, Schakkebroek (Architect Maryse Vermeiren)

Figuur 36: Zicht op schip en altaar, Schakkebroek.

Figuur 35: Zicht op schip en altaar, Schakkebroek.

Figuur 38: Zijbeuk, Schakkebroek.

Figuur 37: Gewelf, Schakkebroek.

2.4.2.3 Bouwfysische toestand

Monumentenwacht is aangesteld en het meest recente rapport dateert van 2019. Algemeen verkeert het gebouw in een goede staat. Tijdens de periode 2010-2011 werd de kerk gerestaureerd. Zo werden de daken, de buitengevels en de glasramen grondig gerestaureerd. De lekkende daken en goten – die tijdens de restauratieperiode aangepakt werden – beschadigden het interieur waardoor het schilderen en pleisterwerk op sommige plekken aangetast is. Onderaan de muren en pillaren is er tevens zoutuitbloeiing als resultaat van het stijgende vocht.

Momenteel zijn er geen werken in uitvoering, maar staat de aanpak van het vocht gepland, evenals het opfrissen van het interieur.

2.4.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

De kerksite beschikt over een kerkhof met Lourdesgrot, Calvarieberg en vredesboom (1). Ten oosten van de kerk grenst de pastorie aan het parochiaal centrum. De pastorie is momenteel nog bewoond en wordt af en toe voor vergaderingen van de parochieraad gebruikt. Het parochiaal centrum – of Amandinazaal – telt vier zalen van verschillende oppervlakten en is voorzien van een parking (2).

Op 170 meter ten zuidoosten van de kerksite en grenzend aan de beek ligt het ouderlijke huis van de Heilige Amandina van Schakkebroek. Het Amandinahuis is als monument beschermd (3). De hoeve bevindt zich in een gave, agrarische context met typische terreinen zoals het hof en de varkensboomgaard. Het volledige hoevecomplex is sinds 23/05/2002 als dorpsgezicht beschermd. Bij gelegenheid wordt het Amandinahuis ook voor vieringen gebruikt.

Voor de vieringen in de kerk is voldoende parking aanwezig aan de gevel langs de Schoolstraat. Bij grote drukte wordt ook de parking van de nabijgelegen parochiezaal gebruikt. Buiten de schoolbus (lijn 30 Stevoort-Herk-de-Stad) wordt het dorp niet door het openbaar vervoer bediend (4). De school die door lijn 30 bediend wordt, is de vrije basisschool 't Leer-rijk en behoort tot de scholengemeenschap Halen/Herk-de-Stad (5).

Figuur 39: Overzichtkaart, Schakkebroek.

2.4.4. Beschrijving van het actuele gebruik en de actuele functie

De kerk werd tot niet zo lang geleden nog dagelijks gebruikt voor misvieringen voor de parochie; tegenwoordig is dat nog op zondag. Thans vindt er nu nog om de 2 weken een misviering plaats en maandelijks op dinsdag. Ook schoolvieringen vinden plaats in de kerk van Schakkebroek. Alle liturgische vieringen voor de parochiegemeenschap worden in de kerk gehouden (doopsel, vormsel, huwelijk, uitvaart, ...). De kerk trekt nog bedevaarders voor de H. Amandus en de H. Amandina. Voor deze laatste is een aparte kapel ingericht. Tijdens de jaarlijkse Amandinaweek in juli vinden de vieringen plaats in de kerk.

Het plaatselijke zangkoor repeteert eveneens wekelijks in de kerk. De parochiezaal biedt voldoende infrastructuur voor het gemeenschapsleven. Er is geen directe behoefte voor het gebruik van de kerk voor niet-liturgische activiteiten.

De kerk heeft een belangrijke centrumfunctie, zowel ruimtelijk als voor de bevolking van de deelgemeente.

Er worden nog begrafenissen (eventueel) voorafgegaan door avondwake en doopsels op zondag naar keuze van de ouders gehouden.

2.5. Onze-Lieve-Vrouw Geboortekerk, Berbroek

2.5.1. Identificatie

Naam: Onze-Lieve-Vrouw-Geboortekerk

Geografische ligging

- Grotestraat 82, 3540 Berbroek
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur:

- Bisdomein: Hasselt
- Dekanaat: Hasselt
- Parochie: Berbroek

Eigenaar:

- Kerkfabriek Berbroek

Bescherming(en):

De kerk is sinds 05/10/2009 als bouwkundig erfgoed vastgesteld, maar is niet als monument beschermd.

2.5.2. Beschrijving

2.5.2.1. Cultuurhistorische waarde

Geschiedenis:

De eerste kapel van Berbroek dateert van 1308, in 1309 als parochie afgescheiden van Donk. De huidige kerk is een zuid-noord georiënteerde, neogotische kruisbasiliek van 1892, met omgevend kerkhof.

In 1949 werd ontwerp opgemaakt voor een zeer grondige verbouwing, tot het kerkgebouw dat we vandaag kennen. Het schip werd vernieuwd en uitgebreid met zijbeuken. De oostelijke zijbeuk kreeg een eigen portaal. De westelijke zijbeuk liep uit in een nieuwe doopkapel, tegen de toren aangebouwd. Ten westen van het koor werd een berging bijgebouwd, onderkelderd met kolenopslag en stookplaats. Het karakter van het interieur veranderde ingrijpend door het aanbrengen van bijzondere stenen gewelven boven alle kerkruimten. De constructiewijze van de gewelven is uitzonderlijk voor Vlaanderen. Het betreft uiterst dunne schalen van keramische stenen (eerder tegels). De terracottakleur van gewelven en bogen en de geringe hoogte van de gewelven, geven het interieur een intiem karakter.

Plattegrond: vierkante zuidtoren met flankerend traptorentje aan de oostzijde, driebeukig schip van vier traveeën, transeptarm van één travee en koor van twee rechte traveeën met driezijdige sluiting, geflankeerd door sacristieën. Baksteenbouw met afwerking van arduin en natuursteen. Spitsboogvensters, en oculi als bovenlichten. Ingesnoerde naaldspits (leien) en zadeldaken. Overwelfing door middel van Boheemse kappen (baksteen) tussen spitsboogvormige gordelbogen.

Mobilair: Sint-Anna ten Drieën, eik, gotisch (15de eeuw); apostelbeeld, notelaar (17de eeuw). Barokke preekstoel (tweede helft 17de eeuw); barokke biechtstoel (tweede helft 17de eeuw); laatgotische kalkstenen doopvont (1565).

In de plaats van het niet gebruikte orgel, wordt nu een recent aangekocht harmonium bespeeld.

2.5.2.2. Architecturale mogelijkheden

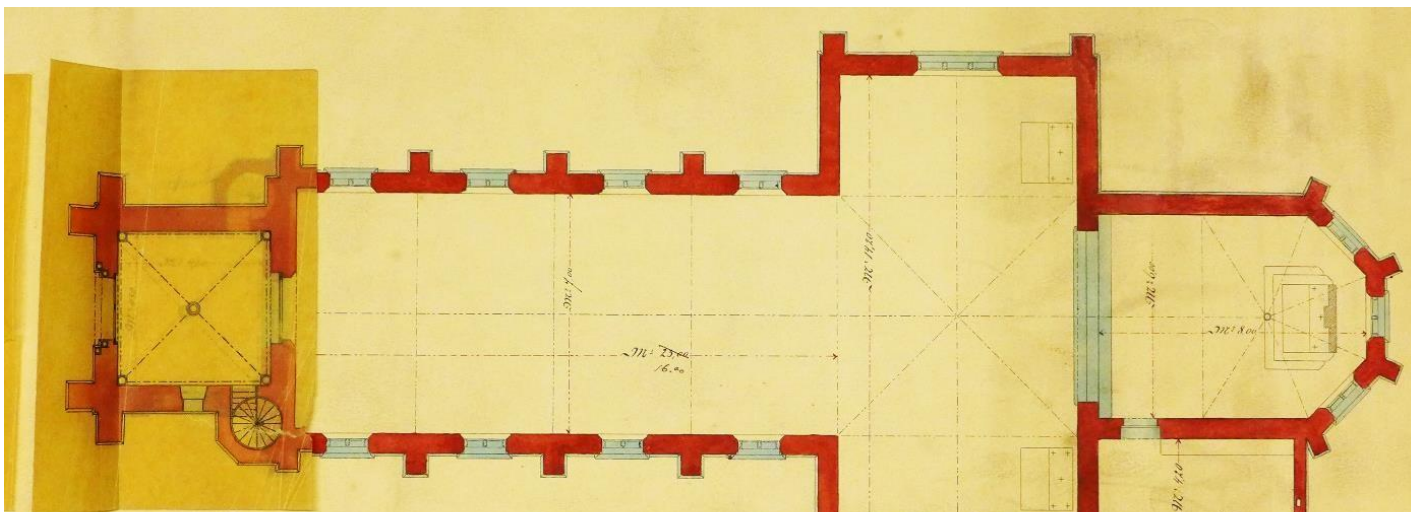
Bij restauratiewerken in 2006 werd de elektrische installatie vernieuwd en werd een toiletruimte ingericht in de berging. De centrale verwarming is een installatie op hete lucht met gasketel in de berging. Een keuken of kitchenette is niet aanwezig.

Er is een helling aangelegd van het publiek voetpad naar het portaal van de oostelijke zijbeuk. De kerk is iedere dag van 9u. tot 16u. geopend.

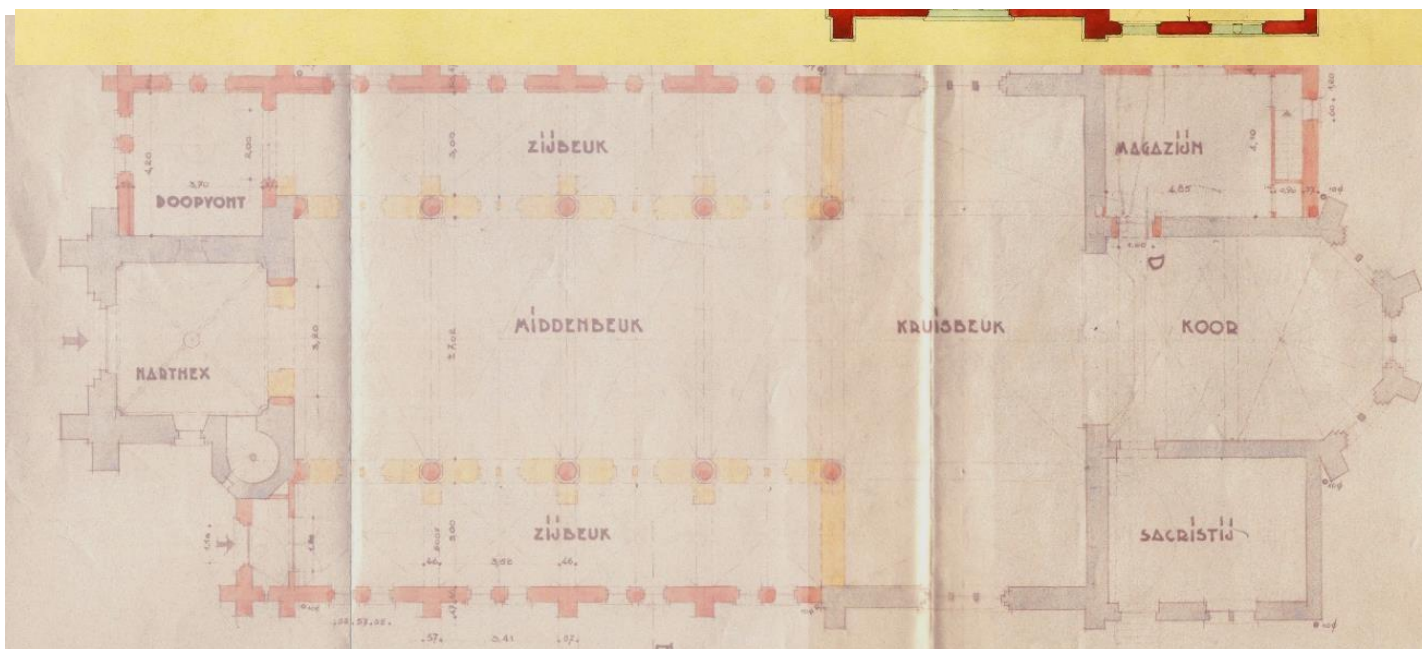
Het kerkgebouw is niet beschermd als monument en het kerkhof is opgeheven. Hierdoor wordt een eventuele aanpassing of uitbreiding van het kerkgebouw alvast niet bemoeilijkt.

De beschikbare open ruimte rondom het gebouw en de opbouw van de kerk bieden mogelijkheden tot aanpassing of uitbreiding. Zo zouden bijvoorbeeld schip en zijbeuken relatief eenvoudig van transept en koor kunnen gescheiden worden.

Zoals vermeld, betreft het een intieme kerk. Het schip is niet heel groot en de zijbeuken zijn smal en laag. Dat maakt andere invullingen niet eenvoudig om in te passen in het gebouw. Het interieur is consistent, wat maakt dat bijvoorbeeld een box-in-boxoplossing de sfeer van het interieur zou aantasten. De ruimte zoals ze zich aandient, eventueel aangevuld met een zachte scheiding tussen schip en viering, is uiteraard bruikbaar voor allerhanden nieuwe vormen van gebruik

Figuur 41: Neogotische O.L.V. Geboortekerk (1891 - 1949), Berbroek.

Figuur 40: Neogotische O.L.V. Geboortekerk (1949 - heden), Berbroek.

Figuur 44: Zicht op het schip vanop het oksaal, Berbroek.

Figuur 43: Hoofdaltaar, Berbroek.

Figuur 42: Zicht vanaf het hoofdaltaar, Berbroek.

Figuur 45: Noordbeuk, Berbroek.

Figuur 46: Zuidbeuk, Berbroek.

2.5.2.3. Bouwfysische toestand

Monumentenwacht is aangesteld en het meest recente rapport dateert van 2019. In 2021 vond de meest recente inspectie plaats. In 2006 werd de elektriciteit vernieuwd en het interieur geschilderd. Het dak en de muren werden in 2018 gerestaureerd. Algemeen kan er gesteld worden dat de kerk in een goede staat verkeert.

Momenteel worden de kruiswegstaties onder handen genomen en staat de omschakeling van een verwarmingsinstallatie op mazout naar een installatie op gas gepland. De geluidsinstallatie wordt vernieuwd.

2.5.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Berbroek is bereikbaar met de bus van De Lijn, lijnnummer 299: Hasselt-Geel. De bushalte op de Steenweg N2 bevindt zich op 300m van de kerk. Een 30-tal parkeerplaatsen zijn beschikbaar, rondom het parkje ten oosten van de kerk (1). Parkeermogelijkheid is er ook in de Nachtegaalstraat, weliswaar op de rijbaan.

Buiten enkele graven rondom het kerkgebouw, beschikt de kerksite niet over een kerkhof. De begraafplaats (5) ligt op 100 meter ten noordwesten van de kerksite.

Op 80 meter van de site is er de gemeentelijke buitenschoolse opvang en de lokalen van KSA Berbroek (3). Het parochiaal centrum “ ’t Schel ” (2) – beheerd door het zaalcomité – is 90 meter verwijderd van de site. Het katholiek kleuter- en lager onderwijs grenst aan de parochiezaal ’t Schel (4).

Figuur 47: Overzichtskartaal, Berbroek.

2.5.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

In Berbroek is er een wijziging van één viering op zondag om 9.00u naar (minstens) één misviering per maand.

Naast deze vieringen vinden er in elke parochie 8 school- of klasvieringen plaats, in de 5 kerken tijdens het schooljaar.

Het vormsel organiseren Scholen en Berbroek samen en de vieringen vinden plaats in de kerk van Herk-centrum. De catechese gebeurt, zoals eerder vermeld, voor de vijf parochies samen.

Begrafenissen vinden plaats in de parochiekerk waar de overledene woonde. Telkens om 10.30u eventueel met een woorddienst aan de vooravond van de begrafenis.

Doopsels gebeuren op zondag (rekening houdend met de vraag van de ouders).

3. Naar een toekomstvisie

Voorafgaand aan de opmaak van het vorige kerkenbeleidsplan werden een hele reeks ideeën over de toekomst van de kerken verzameld via gesprekken, enquêtes, etc. Ze werden per kerk besproken en vervolgens onderzocht. Niet alle scenario's zullen daarom per se uitgevoerd worden, maar ze zijn wel zowel ruimtelijk als financieel in grote lijnen verkend. Intussen is de houding van het bisdom versoepeld wat de herbestemming van een aantal kerken betreft. In Herk-de-Stad heeft het bisdom te kennen gegeven dat alle parochies gefusioneerd zullen worden tot één parochie. Dientengevolge zullen we ook slechts nog één kerkfabriek hebben. Concreet betekent dit dat de herbestemming van een aantal kerken versneld wordt. Deze nieuwe tendens heeft een zeer belangrijke impact op dit beleidsplan. We overlopen kort per kerk wat nu op tafel ligt en welke vragen nog dienen beantwoord te worden. Het bijkomend onderzoek (zie appendix) verscherpte voor Berbroek en Schakkebroek de visie.

3.1. Sint-Jan-de-Doperkerk, Schulen

De kerk van Schulen is de ruimste en recentste kerk van groot-Herk. Haar locatie aan de rand van het natuurgebied *Schulens Broek* en het *Schulens er* geeft bijzondere troeven om met deze kerk verder in te zetten op het thema natuur en stilte.

Bij de opmaak en goedkeuring van het vorige kerkenbeleidsplan vonden er nog tweewekelijkse vieringen plaats. Intussen vond de allerlaatste viering plaats op 26 juli 2025. Dit betekent dat de mogelijkheid tot private herbestemming zoals destijds voorzien intussen realiteit is geworden. De kerk werd te koop aangeboden en werd gekocht door het architectenbureau Burg Vaes.

3.2. Onze-Lieve-Vrouw-Geboortekerk, Donk

In de kerk van Donk is het niet de bedoeling dat er nog vieringen zullen doorgaan. De laatste viering vond plaats op 28 juni 2025.

De kerkfabriek van Donk heeft zich in haar zitting van 20 januari 2025 dan ook akkoord verklaard met de volledige herbestemming van de kerk en gaat akkoord met de overdracht van het beheer van de kerk aan de stad, tevens eigenaar van het gebouw en de begraafplaatsen.

De nevenbestemming wordt dus omgezet in een herbestemming waardoor de volledige kerk kan worden omgezet in functies ten bate van de plaatselijke gemeenschap.

De bisschop heeft hieraan zijn goedkeuring gegeven naar aanleiding van de toevoeging van een addendum aan het kerkenbeleidsplan.

De kerk zal hiertoe ten gepaste tijde worden ontwijd.

3.3. Sint-Martinuskerk, Herk-de-Stad

De Sint-Martinuskerk in het centrum van Herk-de-Stad wordt aangeduid als zondagskerk of centrumkerk van de pastorale eenheid heilige Maria Amandina. De kerk zet verder in op de valorisatie van haar erfgoed door de kerk zoveel mogelijk open te stellen. In samenwerking met de nabijgelegen Markthallen worden grotere culturele activiteiten, die passend zijn voor het kerkgebouw, georganiseerd in de kerk. De mogelijkheid van een gezamenlijk reservatiesysteem wordt verkend.

Eventuele ingrepen: beperkte ingrepen om polyvalent gebruik verder te optimaliseren: infopunt,

berging, kitchenette, sanitair.

Pastoraal aandachtspunt: voor de centrumkerk zijn geen ingrijpende veranderingen nodig.

De Zondagskerk: de kerk die vooral voor liturgie gebruikt wordt voor de mensen uit de hele pastorale eenheid.

De kerk die de hele dag open is en zo een plek van stilte en bezinning voor elke Herkenaar is.

De kerk die kan gebruikt worden voor culturele evenementen georganiseerd vanuit de Markthallen, indien ze passend zijn binnen het religieus karakter van de kerk.

3.4. Onze-Lieve-Vrouw-Onbevlekt Ontvangen kerk, Schakkebroek

De neogotische kerk van Schakkebroek is een relatief groot kerkgebouw met omliggend het kerkhof, de pastorie, een verouderde parochiezaal en vervallen schoolgebouwen. Aan de overkant van een grote weide bevindt zich het Amandinahuis met schuur en kapel, dat nu gerestaureerd wordt. In de kerk vindt nu nog om de twee weken een misviering plaats en maandelijks op dinsdag. Verder zijn er nog misvieringen in de Amandinaweek, net zoals uitvaarten, huwelijken en doopsels. De kerk wordt opengesteld. De dorpskern van Schakkebroek kent op ruimtelijk vlak enkele grote uitdagingen: de oude schoolgebouwen dienen een nieuwe functie te krijgen, de zaal dient opgeknapt of verplaatst te worden, het Amandinahuis krijgt wellicht een horeca-invulling. Al die vragen kaderen in principe binnen het grotere verhaal van kernversterking en hoe het landelijke karakter van de dorpen, met in dit geval open ruimte en typische dorpsarchitectuur, te bewaren is. Er bestaat de vrees dat als er nieuwe functies in de dorpskern bij gecreëerd worden, dat dan de 'leegstand gebouwd wordt', m.a.w. dat er nu wel een oplossing op korte termijn gevonden wordt, maar dat het kerkgebouw binnen enkele jaren volledig leeg zou staan, zonder functie, wanneer alle noden en behoeften van de dorpsgemeenschap al ingevuld zijn. Een breedgedragen ruimtelijke oefening voor de dorpskern van Schakkebroek, waarin de kerk volop wordt meegenomen, is noodzakelijk. Er zijn op dit moment verschillende opties: 1) het herstellen van de oude zaal, 2) het bouwen van een nieuwe zaal mogelijks te verbinden met pastorie en kerkgebouw, etc. Het ontwikkelen van een horecafunctie in de pastorie en een woonfunctie in de oude schoolgebouwen sluiten hier mogelijk bij aan. De vraag over het kerkgebouw moet noodzakelijkerwijze gekoppeld worden aan de bredere vraag over de toekomst van Schakkebroek.

In het vorige kerkenbeleidsplan werd aan een nevenbestemming gedacht, een herbestemming met kapelruimte kan ook aan de orde zijn, moest de pastorale situatie grondig(er) wijzigen. Als bredere functies worden binnengebracht in het kerkgebouw, dient sowieso naar sanitair, vestiaire, kitchenette en akoestiek gekeken te worden. Indien toch niet geopteerd wordt om het ontmoetingscentrum in de kerk binnen te brengen of deze zaal te verbinden met de kerk, dienen alternatieven verkend te worden.

Het overbrengen van de Sint-Vincentiuswerking (voedselbedeling, kledijwinkel, samenkomsten) naar de kerk van Schakkebroek is niet evident wegens haar decentrale ligging.

Op dit moment wordt echter de herbestemming geherdefinieerd tot bedevaartkerk. Alhoewel het niet heel duidelijk is hoe de verdere invulling gebeuren zal, worden eventuele ingrepen alleszins niet op korte termijn verwacht. De kerk zal samen met de kerk van Herk centrum de hoofdzakelijke functie als kerk behouden.

Eventuele ingrepen: Ofwel beperkte nevenbestemming (ontmoetingsruimte met bar), ofwel verbinding met pastorie en aldaar voorzien van vestiaire, sanitair, keuken, ..., ofwel nieuwbouwvolume of grondige verbouwing van de kerk voor een zwaardere ontmoetingsruimte in de kerk.

Pastoraal aandachtspunt: de pastorale activiteiten evalueren/evolueren in functie van het pastoraal

plan. De kerk, pastorie en Amandinahuis zijn voor de pastoraal herkenningpunten in het dorp die getuigen van een rijk, gelovig verleden. Over welke functie welk gebouw kan blijven opnemen, wordt momenteel ook door de parochieraad verder nagedacht.

3.5. Onze-Lieve-Vrouw-Geboortekerk, Berbroek

De kerk van Berbroek vormt een mooi geheel met het omliggende dorpsplein en het aangelegde parkje met kerkhofelementen. In Berbroek is er een wijziging van één viering op zondag om 9.00u naar (minstens) één misviering per maand en is er de mogelijkheid voor uitvaarten, huwelijken, dopen, etc. en wordt de kerk vaak opengesteld. Het hoofdaltaar met referenties naar de Abdij van Herkenrode en de nabijheid van het abdijcomplex geven de kerk extra troeven op toeristisch vlak. Minimaal wordt best ingezet op verdere toeristische ontsluiting met informatieborden en het linken van fiets- en wandelroutes aan deze kerk. Het plaatsen van een box-in-box in het kerkgebouw voor de nabijgelegen school heeft een te grote impact op het kerkgebouw en vindt momenteel weinig draagvlak. De school van Berbroek wil wel uitbreiden en kijkt hiervoor naar de nabijgelegen parochiezaal of naar de site tegenover de school (zie ook de dorpstafels). In een volgende fase kan zeker verkend worden of een afstemming van het ruimtegebruik door school, zaal en kerk mogelijk een duurzame toekomst voor het kerkgebouw kan teweegbrengen.

Voorstellen zoals een klaslokaal, box-in-the-box, genieten tijdens het onderzoek zeer weinig enthousiasme in Berbroek. De uitbouw van een tentoonstellingsruimte vraagt nog verder onderzoek.

Eventuele ingrepen: toeristisch infopunt, polyvalente inrichting sanitair of kitchenette, eventueel tentoonstellen van kunst in en naast de kerk.

Pastoraal aandachtspunt: de pastorale activiteiten evalueren/evolueren in functie van het pastoraal plan. Ook de parochie wil de toeristische bezienswaardigheden verder benadrukken en ondersteunt de idee van een stopplaats voor wielertoeristen, ... Eventueel wordt het koor afgescheiden van de rest van de kerk.

3.6. Samenvatting visie en plan van aanpak

De volgende tabel geeft een overzicht van de mogelijke pistes voor de vijf parochiekerken. Per kerk is er onder '(mogelijke) strategie' een plan van aanpak gestipuleerd. In het algemeen is het belangrijk dat een werkgroep de ontwikkelingen opvolgt en het plan van aanpak bijstuurt indien nodig.

	Schulen	Donk	Herk	Schakkebroek	Berbroek
Aandachtspunten	Toegang tot kerkhof vrijwaren + stille ruimte overhouden? Kwalitatieve beelden	Beschermd monument en kerkhof	Geen bijzondere aandachtspunten	Overaanbod aan publiek (beheerd) patrimonium voorkomen	Relatief kleine kerk
Bestaande sporen / ideeën	Er is vergaderzaaltje in de kerk; verkocht	Gemeenschapsgebruik, ; opdracht van de herbestemming lopende	Zondagskerk, valorisatie	Bedevaartkerk	- Ideeën rond erfgoed en kunst - Te herbestemmen
(Mogelijke) strategie	Verkocht	Bepaalde dorpsfuncties samenbrengen in de kerk -> traject loopt in eigen beheer	Zondagskerk en open kerk	Masterplan voor de hele site, met aandacht voor de Kerk; Kerk wordt bedevaartkerk	
Samengevat:	Herbestemming	Herbestemming	Zondagskerk + valorisatie	Op korte termijn bedevaartkerk of herbestemming op lange termijn.	Valorisatie op korte termijn en nevenbestemming op langere termijn.

4. Lijst met figuren

Figuur 1: Overzichtskaart kerkgebouwen	3
Figuur 2: Achteraanzicht toren oude kerk voor de brand (1949).....	5
Figuur 3: Vooraanzicht toren oude kerk voor de brand (1949).....	5
Figuur 4: Sint-Joris te paard, Sint-Jan-de-doperkerk, Schulen. Foto: LW, Het Nieuwsblad	7
Figuur 5: Grondplan Sint-Jan-de-Doperkerk Schulen.....	9
Figuur 6: Zijaanzicht Sint-Jan-de-Doperkerk, Schulen.....	10
Figuur 7: Zicht op schip en altaar vanop Oksaal, Schulen	11
Figuur 8: Zicht op schip en portaal, Schulen	11
Figuur 9: Zuidbeuk, Schulen.....	12
Figuur 10: Noordbeuk, Schulen	12
Figuur 11: Overzichtskaart, Schulen	13
Figuur 12: De twee bouwfases - Beheersplan O.L.V. Geboortekerk, Donk.	17
Figuur 13: Liggende Maria met Kind, Devotiebeeld, Donk.....	19
Figuur 14: Grondplan, Donk.....	21
Figuur 15: Doorsnede, Donk. (Beheersplan Architectenburo Martens & Partners).....	22
Figuur 16: Oost- en westgevel, Donk. (Beheersplan Architectenburo Martens & Partners).....	23
Figuur 17: Zicht op portaal, Donk.	24
Figuur 18: Zicht op schip en altaar, Donk.....	24
Figuur 19: Transept noord, Donk.	25
Figuur 20: transept zuid, Donk.....	25
Figuur 21: Overzichtskaart, Donk.....	26
Figuur 22: Plattegrond Sint-Martinuskerk door M.Driessen, 1981	33
Figuur 23: Schip en portaal, Herk-de-Stad	34
Figuur 24: Hoofdaltaar en koor, Herk-de-Stad.....	34
Figuur 25: Zuidbeuk, Herk-de-Stad	35
Figuur 26: Koor, Herk-de-Stad	35
Figuur 27: Overzichtskaart, Herk-de-Stad	36
Figuur 28: Vooraanzicht ontwerptekening door Lenertz en Martens, Schakkebroek.	40
Figuur 29: Ontwerptekening doopvont, Schakkebroek.	42
Figuur 30: Ontwerptekening preekstoel, Schakkebroek.	42
Figuur 31: Drieluik ter eren van de Heilige Amandina, door Leon Pringels, 1944, Schakkebroek.	42
Figuur 32: Vooraanzicht, Schakkebroek (Architect Maryse Vermeiren)	44
Figuur 33: Grondplan, Schakkebroek (Architect Maryse Vermeiren).....	45
Figuur 34: Zuidgevel, Schakkebroek (Architect Maryse Vermeiren)	46
Figuur 35: Zicht op schip en altaar, Schakkebroek.....	47
Figuur 36: Zicht op schip en altaar, Schakkebroek.....	47
Figuur 37: Gewelf, Schakkebroek.....	48
Figuur 38: Zijbeuk, Schakkebroek.	48
Figuur 39: Overzichtskaart, Schakkebroek.	49
Figuur 40: Neogotische O.L.V. Geboortekerk (1949 - heden), Berbroek.....	54
Figuur 41: Neogotische O.L.V. Geboortekerk (1891 - 1949), Berbroek.....	54
Figuur 42: Zicht vanaf het hoofdaltaar, Berbroek.	55
Figuur 43: Hoofdaltaar, Berbroek.	55
Figuur 44: Zicht op het schip vanop het oksaal, Berbroek.	55
Figuur 45: Zuidbeuk, Berbroek	56
Figuur 46: Noordbeuk, Berbroek.	56
Figuur 47: Overzichtskaart, Berbroek.....	57